

ПОЛТАВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ імені В. Г. КОРОЛЕНКА
КАФЕДРА ІСТОРІЇ УКРАЇНИ

Затверджено Вченою радою
Полтавського національного
педагогічного університету
імені В. Г. Короленка
(протокол № 2 від 29 вересня 2011 року)

ІСТОРІОГРАФІЯ ІСТОРІЇ УКРАЇНИ

Навчально-методичний комплекс для студентів історичного факультету
Напрямок підготовки 6.020302 Історія

Полтава — 2011

ББК 63.3 (4Укр)г

УДК 93(477)(072)-057.875

I-90

Затверджено до друку Вченою радою Полтавського національного педагогічного університету імені В.Г. Короленка
(протокол № 1 від 31.08.2011 р.)

Історіографія історії України: навчально-методичний комплекс для студентів історичного факультету / О. П. Єрмак, А. О. Єрмолаєва, В. М. Орлов. – Полтава, 2011. – 68 с.

ЗМІСТ

Пояснювальна записка	4
Опис предмета навчальної дисципліни	6
Зміст програми	8
Структура залікового кредиту з курсу	11
Пакет візуального супроводження курсу	13
Змістовий модуль А	
Тема 1. Українська історіографія як спеціальна галузь знань і навчальна дисципліна	14
Тема 2. Українська історична думка другої половини XVII ст.	16
Тема 3. Нові явища в розвитку історичних знань в Україні першої половини XVII ст.	18
Тема 4. Розвиток української історичної науки в другій половині XVIII – першій половині XIX ст.	20
Тема 5. Становлення і розвиток української історичної науки у другій третині XIX ст.	22
Тема 6. Українська історіографія останньої третини XIX ст.	25
Змістовий модуль Б	
Тема 7. Утвердження української національної історіографії на рубежі XIX – XX ст. Схеми української історії М. С. Грушевського	28
Тема 8. Українська історична наука на початку XX ст.	30
Тема 9. Державницький напрям української історіографії	32
Тема 10. Історична наука в радянській Україні в 1920-1930-х рр.	35
Тема 11. Українська історіографія в другій половині 1940-1980-ті рр.	38
Тема 12. Сучасний етап розвитку історичної науки в незалежній Україні ..	40
Методичні вказівки та тематика контрольних робіт	42
Методичні вказівки та індивідуальні завдання для самостійної роботи	45
Література з курсу	59

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

У сучасних умовах, коли Україна утверджується як самостійна держава і поступово інтегрується у світове співтовариство, коли відновлюються і збагачуються національні традиції, повертаються замовчувані імена духовних світочів українського народу, неухильно зростає суспільна роль історичної науки та всіх її підрозділів. Вона покликана правдиво і об'єктивно, науково і неупереджено переосмислювати події й явища минулого на основі раніше недоступних джерел і нових методологічних підходів, рішучого розриву з ідеологічними постулатами тоталітаризму.

Історія національної історичної думки, розвитку української науки наповнена колосальним матеріалом, досвідом і уроками, цінним методологічним інструментарієм, які, взяті в комплексі, мають незамінне значення не тільки для осмислення минулого, але й кращого розуміння сучасності та обривів майбутнього. З'ясувати не заангажовано і об'єктивно історію України неможливо без знання тенденцій розвитку української історичної науки, тобто без опанування української історіографії.

Мета цієї навчальної дисципліни полягає у з'ясуванні витоків української історіографії, виявленні провідних тенденцій і закономірностей її розвитку, у виокремленні внеску у збагачення історичних знань визначних українських істориків і наукових осередків, інститутів, їх друкованих органів.

Усі загальні завдання історіографії історії України підпорядковані головному: вивченню процесу переростання наукових історичних знань, оцінюванню стану її розвитку та визначенню напрямів її подальшого розвитку. Виявляючи здобутки науки, історіографія ставить їх на службу науковому знанню. Крім того, історіографія з'ясовує, як історична наука за певних часів відігравала в суспільстві роль постачальника соціально-історичної інформації, необхідної для життєдіяльності, збагачувала його досвідом історії, виконувала свою культурно-перетворювальну функцію.

Українська історіографія займає важливе місце в структурі історичної науки і виконує спеціальні функції, вивчає історію зародження і розвитку української історичної думки, діяльність провідних істориків і наукових осередків, їх внесок у вітчизняну і зарубіжну історію.

Методологію української історіографії становлять загальні принципи (правила) та системи методів історіографічного дослідження, вивчення яких дозволяє з'ясувати витoki, зародження та основні етапи розвитку української історіографічної думки. Українська історіографія як галузь знань і навчальна дисципліна має свій понятійно-категоріальний апарат. Плідне вивчення курсу

пов'язане із періодичним зверненням до інших дисциплін, що вивчаються на історичному факультеті (міждисциплінарні зв'язки), а саме: історії України, історії Росії, всесвітньої історії; філософії, політології, етнології, соціології; історичного джерелознавства, спеціальних історичних дисциплін.

Метою вивчення курсу «Історіографія історії України» є засвоєння студентами закономірності та особливості процесу накопичення історичних знань та перетворення їх у науку, розуміння суті функціонування історичної науки в Україні, зміни наукових парадигм та підходів до української історії.

Під час лекцій та семінарських занять студенти оволодівають навичками роботи з історіографічними джерелами і науковою літературою, систематизації і компаративного аналізу історіографічного матеріалу. Вивчення курсу допомагає студентам логічно мислити і робити аргументовані висновки, викладати матеріал, оволодівати вмінням аналізу й синтезу, користуватися довідковою літературою.

Навчальна дисципліна «Історіографія історії України» вивчається у Полтавському державному педагогічному університеті (інституті) імені В.Г.Короленка з 1991/1992 навчального року. Зараз на її вивчення згідно з навчальним планом відводиться 42 години лекцій та 30 годин семінарських занять.

ОПИС ПРЕДМЕТА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ**«Історіографія історії України»**

Курс IV	Напрямок, спеціальність, освітньо- кваліфікаційний рівень	Характеристика навчальної дисципліни
Кількість кредитів, відповідних ECTS: 2 залікових кредити	Шифр та назва напрямку 0201 — Гуманітарні науки	Обов'язкова, нормативна Рік підготовки: 4
Модуль: 2	Шифр та назва спеціальності 6. 0203020. Історія	Лекції (теоретична підготовка) — 42 години
Загальна кількість годин: 108 Тижневих годин: 2	Освітньо-кваліфікаційний рівень - бакалавр	Семінари: 30 годин Модульний контроль: 9 годин Вид контролю: екзамен

Мета курсу «Історіографія історії України» — оволодіння студентами груповими знаннями спеціальної галузі української історичної науки, що вивчає історію і тенденції розвитку української історичної думки, діяльність українських істориків та історичних установ, наукових шкіл, товариств, їх творчу спадщину, внесок у світову й українську науку, у формування суспільної історичної свідомості.

Курс передбачає ознайомлення студентів з об'єктом української історіографії, в якості якого виступають її творці, а точніше, результати діяльності окремих осіб або їх груп, причетних до розвитку української історичної науки, формування історичної свідомості українського народу.

Завдання української історіографії як наукової галузі і навчальної дисципліни впливають із самого предмету дисципліни і включають у себе пошук аргументованих відповідей на наступні питання:

- Коли і як зародилася українська історична думка, де її витoki, які основні етапи у своєму розвитку вона пройшла і що являє собою сьогодні?
- Хто з представників українства зробив найбільш помітний внесок у розвиток історичних знань, появу нових концепцій, хто збагатив українську історіографію новим розумінням тих чи інших епох, періодів, процесів, подій і явищ власної і зарубіжної історії?

- Яка роль наукових осередків, товариств та видавничих інституцій у розвитку української історичної науки, в популяризації її надбань в Україні та світі?

- З'ясувати, які провідні наукові школи, напрями, течії характеризують розвиток української історичної думки і як вони взаємозв'язані з тенденціями світової історіографії.

- Пояснити, у чому полягає вплив історичної науки на розвиток суспільної свідомості, у т.ч. історичної, і як конкретно — історичні умови впливають на розвиток історичних знань.

- Як змінювалась проблематика історичних досліджень у залежності від того чи іншого періоду історії, як збагачувались джерельна база і методи досліджень?

У пошуках відповідей на ці та інші питання криється призначення історіографії як науки і навчальної дисципліни, розуміння її місця і ролі у підготовці нової генерації професійних істориків.

Знання, навички й уміння, отримані студентами під час вивчення курсу «Історіографія історії України», мають сприяти розвитку загальної історичної культури, необхідної для глибокого розуміння цілей і завдань як основного шкільного курсу історії України, так і шкільних факультативних курсів, забезпечувати творчий рівень виконання майбутніми вчителями історії основних виробничих функцій.

ЗМІСТ ПРОГРАМИ

1. Українська історіографія як спеціальна галузь знань і навчальна дисципліна. Поняття «українська історіографія». Предмет і завдання української історіографії, її роль у підготовці істориків. Джерела української історіографії. Методологія та понятійно-термінологічний апарат історіографії. Періодизація української історіографії. Література з української історіографії.

2. Витоки та зародження давньоукраїнської історичної думки. Міфологія та усна народна творчість як носії найдавніших історичних уявлень. Теологічні трактування історії. Зародження писемності — поворотний етап розвитку історичних знань на українських землях.

3. Історичні знання княжої України-Руси. Історичні погляди мислителів Київської Русі. Розвиток історичних знань у Галицько-Волинській державі. Історична думка українців литовсько-польської доби.

4. Українська історична думка у другій половині XVII ст. Вплив українського козацтва та національно-визвольного руху на розвиток історичних знань. Зародження козацького літописання як вихід на новий рівень історичних знань. Літопис Самовидця. Монастирські літописи. Києво-Могилянська академія — потужний осередок розвитку історичних знань. «Хроніка з літописців стародавніх» Ф. Сафоновича та Київський Синопис.

5. Нові явища у розвитку історичних знань в Україні першої половини XVIII ст. Українська історіографія в контексті просвітництва та раціоналізму. Суспільно-політичні основи розвитку історіографії в Україні. «Действия презелой брани Хмельницкого» Г. Граб'янки. Літопис Самійла Величка. Творчість Ф.Прокоповича та її вплив на формування гуманітарних наук в Україні та Росії. Початок антикварної і археографічної діяльності та перші спроби документалізації української історії.

6. Формування наукових основ української історичної думки другої половини XVIII — першої третини XIX ст. Ідеї українського відродження і визрівання національних засад української історичної думки. «Чернігівського намісництва топографічний опис» О.Шафонського, «Записки про Малоросію, її жителів та виробництва» Я.Марковича. «Історія Русів» — нове явище української історіографії. Праця Д.Бантиша-Каменського «Історія Малої Росії з часів приєднання її до Російської держави за Олексія Михайловича до відміни гетьманства» та її місце в українській історіографії. «Історія Малоросії» М. Маркевича. Вплив романтиків на творчість українських істориків. Історичні праці О. Бодяньського. І. Срезневський. Західноукраїнська історіографія першої третини XIX ст. Д. Зубицький.

7. Становлення і розвиток української історичної науки в другій третині XIX ст. Формування університетських осередків української історичної науки. Діяльність Київської археологічної комісії. «Одеське товариство історії та старожитностей». А. Скальковський. Початок науково-критичного дослідження історії України. М. Максимович. Вплив творчості Т. Шевченка на розвиток національної історіографії. Початок народницького бачення історії. М. Костомаров і його у становленні народницького напрямку історіографії. П. Куліш та суперечності у висвітленні українського минулого.

8. Українська історіографія останньої третини XIX ст. Суспільні зміни в Російській імперії 60-70-х рр. XIX ст. Передумови утвердження в Україні «народницької схеми» вітчизняної історії та позитивізму. В. Б. Антонович та «Київська документальна школа». Соціальна історія Гетьманщини у висвітленні О. Лазаревського. О. Левицький. Історія запорозького козацтва у творчості Д. Яворницького. «Обласницька школа» Д. Багалія.

9. Схема української історії М. Грушевського. Життєвий шлях та формування світогляду М. Грушевського. Історична школа М. Грушевського у Львові. Львівське наукове товариство імені Т. Г. Грушевського. Наукова схема історії України. «Історія України-Руси» М. Грушевського — науковий синтез української історії на ґрунті позитивізму і національної ідеї.

10. Українська історична наука на початку XX ст. Нові установи історичної науки та їх діяльність. Українське наукове товариство в Києві та його внесок в утвердження національної історіографії. О. Єфименко та її праця «Історія українського народу». Історія України-Руси» М. Аркаса.

11. Державний напрям в українській історіографії. Вплив Української революції на розвиток історичної науки. Утворення мережі еміграційних наукових установ. Визнаний лідер державницького напрямку української історіографії В. Липинський. Наукові погляди та творчість Д. Дорошенка. Львівська школа істориків-державників. Науковий доробок І. Крип'якевича. Творчість М. Кордуби.

12. Історична наука в Україні в 1920-ті — на початку 1930-х рр. Заснування Української Академії Наук та діяльність її історичних інституцій. Загальна характеристика шкіл української історичної науки на цьому етапі. Наукові школи академіків М. Василенка і М. Слабченка. Розгортання критики немарксистських течій в історичній науці. Розгром школи академіка М. Грушевського. Марксистська історіографія в Україні в 1920-ті роки.

13. Історична наука в УРСР в 1930-ті роки. Встановлення сталінської тоталітарної системи та її негативний вплив на історичну науку. Праці Й. Сталіна «Основи ленінізму» і «Пролетарська революція» як основа насадження

догматизму та нетерпимості в історичній науці. Розгром історичної школи академіка М. Яворського. «Історія ВКП(б). Короткий курс» і його роль в догматизації марксистської методології історії. Утворення Інституту історії України АН УРСР та його діяльність у передвоєнні роки.

14. Українська історична наука в роки Другої світової війни. Тимчасова переорієнтація сталінського керівництва історичною наукою на патріотично-національну тематику. Перебудова діяльності науково-дослідних установ та вищих навчальних закладів історичного профілю в умовах війни. Українська патріотична проблематика в творчості К. Гуслистого, В. Дядиченка, М. Петровськорго. Перші колективні праці з історії України. Початок вивчення історії Великої Вітчизняної війни.

15. Історична наука в Україні у післявоєнний період (1946 — середина 1960-х років). Політично-ідеологічна реакція комуністичної системи в повоєнні роки. «Жданівщина» в Україні. Постанови ЦК ВКП(б)У «Про політичні помилки і незадовільну роботу Інституту історії України АН УРСР». Міфологізація української історії з нагоди 300-річчя «возз'єднання» України з Росією. Хрущовська «відлига» та її місце в суспільно-політичному житті. Обмежена критика культу особи Й. Сталіна та її позитивна роль для розвитку історичної науки. Основні монографічні дослідження з дорадянського періоду історії України.

16. Українська історична наука в другій половині 1960-х — 1980-х роках. Суспільно-політична обставина в країні у «застійний період». Прояви неосталінізму, «маланчуківщина». Посилення русифікації. Придушення національно-визвольної ідеї у гуманітарних науках. Узагальнюючі багатотомні праці з історії України. Спроби перегляду догматичних марксистських схем історії України в працях М. Брайчевського, О. Компан, О. Апановича, І. Дзюби та ін.

17. Сучасний етап розвитку історіографічної науки в Україні. Курс на «перебудову» і «гласність». Активізація суспільно-політичного життя. Проголошення незалежності України. Криза марксистської парадигми історії та формування нової історіографічної ситуації, відмова від ідеологічних догм і стереотипів. Зміни в проблематиці історичних досліджень. Вивчення «білих плям» історії. Реорганізація науково-дослідних установ історичної науки. Концептуальні пошуки українських істориків та їх долучення до надбань світової і національної історіографії. Основні здобутки науковців у створенні наукової історії України.

СТРУКТУРА ЗАЛІКОВОГО КРЕДИТУ З КУРСУ

«Історіографія історії України»

	Кількість годин, відведених на:		
	Лекції	Семінарські заняття	Самостійну роботу
<i>Змістовний модуль А. Українська історіографія з давніх часів до кінця ХІХ ст.</i>			
Тема 1. Українська історіографія як спеціальна галузь знань і навчальна дисципліна	2	—	—
Тема 2. Українська історична думка другої половини ХVІІ ст.	2	2	—
Тема 3. Нові явища у розвитку історичних знань в Україні першої половини ХVІІІ ст.	2	2	1
Тема 4. Формування наукових основ української історичної думки другої половини ХVІІІ — першої третини ХІХ ст.	4	2	1
Тема 5. Становлення і розвиток української історичної науки в другій третині ХІХ ст.	4	4	1
Тема 6. Українська історіографія останньої третини ХІХ ст.	4	4	1
Загальна кількість годин за модуль А	18	14	4
<i>Змістовний модуль Б. Українська історична наука в ХХ — на початку ХХІ ст.</i>			
Тема 1. Утвердження української національної історіографії на рубежі ХІХ — ХХ ст. Схема української історії М.Грушевського	4	2	1
Тема 2. Українська історична наука на початку ХХ ст.	2	2	1
Тема 3. Державницький напрям в українській історіографії	4	4	1
Тема 4. Історична наука в радянській Україні у 1920-1930-х рр.	6	2	1

Історіографія історії України

Тема 5. Українська історіографія в другій половині 1940 — 1980-х рр.	4	2	1
Тема 6. Сучасний етап розвитку історичної науки в незалежній Україні.	4	4	—
Загальна кількість годин за модуль Б	24	16	6
Всього:	42	30	9

ПАКЕТ ВІЗУАЛЬНОГО СУПРОВОДЖЕННЯ КУРСУ

Як ілюстративний матеріал до курсу «Історіографія історії України» використовуються портрети видатних учених у вигляді презентації на ПОМ та інтерактивній дошці.

При вивченні тем, пов'язаних із грушевствознавством використовується DVD-диск «Михайло Грушевський. Історія України». На диску знаходяться найвизначніші роботи відомого історика: «Історія української літератури» та «Історія України-Руси». Своїми працями М.Грушевський займав міцні підвалини української державності. Зміст диску дає можливість ознайомитися з біографією історика, дізнатися про відродження та сучасний стан українства. Там же міститься матеріал до рефератів та курсових робіт з даної теми. Диск містить історичні карти, документи та фотографії.

ЗМІСТОВНИЙ МОДУЛЬ А

Українська історіографія з давніх часів до кінця XIX ст.

Тема 1. Українська історіографія як спеціальна галузь знань і навчальна дисципліна

План лекції

1. Поняття «українська історіографія». Предмет, завдання і об'єкти історіографії.
2. Джерела української історіографії.
3. Методологія та понятійно-термінологічний апарат історіографії.
4. Періодизація української історіографії.
5. Література з української історіографії.

Рекомендована література

1. Бойченко І.В. Філософія історії: Підручник для студентів ВНЗ. — К., 2000.
2. Брайчевський М. Вступ до історичної науки. — К., 1995.
3. Дашкевич Я. Дорогами української Кліо: про стан історичної науки в Україні. — К., 1993.
4. Зашкільняк Л. Методологія історії: від давнини до сучасності. — Львів, 1999.
5. Історична наука: термінологічний і понітійний довідник. — К., 2002.
6. Калакура Я.С. Українська історіографія: Курс лекцій. — К., 2004.
7. Колесник І.І. Українська історіографія (XVIII — початок XX століття). — К., 2000.
8. Коцур В.Н., Коцур А.П. Історіографія історії України. — Чернівці, 1999.
9. Кравченко В.В. Нариси української історіографії епохи національного відродження (друга половина XVIII — середина XIX ст.). — Харків, 1996.
10. Марченко М.І. Українська історіографія (з давніх часів до середини XIX ст.). — К., 1959.
11. Потульницький В.А. Україна і всесвітня історія. Історіографія світової та української історії XVII — XX століть. — К., 2002.
12. Реєнт О.П. Сучасна історична наука: шляхи поступу // Український журнал. — 1999. — № 3. — С. 3-22.

Завдання і запитання для самоконтролю

1. Що спільного і в чому різниця між поняттями «українська історіографія» та «історіографія історії України»?
2. Чому історіографію відносять до спеціальних галузей історичної науки?

3. Кому з істориків належить першість у запровадженні терміна «українська історіографія»?
4. Дайте визначення предмета українська історіографія, обґрунтуйте її місце в структурі історичної науки.
5. З якими об'єктами має справу українська історіографія?
6. Що розуміють під методологією історіографії?
7. Назвіть і дайте коротку характеристику основних принципів історіографічного дослідження.
8. Що спільного і в чому різниця між поняттями «історичний факт» та «історіографічний факт»?
9. Назвіть основні періоди розвитку української історичної думки.

Тема 2. Українська історична думка другої половини XVII ст.

План лекції

1. Вплив українського козацтва та національно-визвольного руху на розвиток історичних знань.
2. Козацьке літописання як виклик на новий рівень історичних знань.
3. Літопис Самовидця.
4. Києво-Могилянська академія — потужний осередок розвитку історичних знань.
5. «Хроніка з літописців стародавніх» Ф. Сафоновича.
6. Київський «Синопис».

Семінарське заняття 1.

Українська історична думка другої половини XVII ст.

(2 год.)

Мета: з'ясувати процес формування історичної думки в Україні в умовах боротьби за незалежність та створення національної державності. Розкрити роль історичних знань для розвитку самосвідомості українського народу.

Обладнання: ксерокопії уривків з Літопису Самовидця, «Хроніка з літописців стародавніх» Ф. Сафоновича та «Київського Синопису». Портрети визначних діячів Києво-Могилянського колегіуму (академії).

ПЛАН

1. Суспільно-політичні умови розвитку історичних знань в Україні. Києво-Могилянський колегіум (академія) та його роль у формуванні історичної думки XVII ст.
2. Козацько-старшинські літописи XVII ст. Літопис Самовидця.
3. Монастирські літописи XVII ст.
4. «Хроніка з літописців стародавніх» Ф. Сафоновича.
5. Київський «Синопис».

Рекомендована література

1. Алексієвець Л. Києво-Могилянська академія й українська держава у XVII — XVIII ст. // Мандрівець. — 2000. — № 12. — С. 63-66.
2. Апанович О. Козацькі літописці // Неопалима купина. — 1995. — № 5-6. — С. 171-178.
3. Дзира Я. Вступ / Літопис Самовидця. — К., 1971. — С. 9-39.
4. Ісаєвич Я.Д. Києво-Могилянський колегіум // Історія української культури: В 5-ти тт. — Т. 2. — К., 2001. — С. 564-575.

5. Киян Л.Ф., Киян О.І. Найдавніший підручник з української історії // Радянська школа. — 1991. — № 9.
6. Літопис Самовидця. — К., 1971.
7. Сафонович Ф. Хроніка з літописців стародавніх. — К., 1992.
8. Шевчук В. Козацьке літописання як чинник державотворення // Розбудова держави. — 1992. — № 4. — С. 24-27.
9. Шевчук В. Українські літописи XVII-XVIII століть як чинник державотворення. — К., 1995.

Завдання і запитання для самостійної роботи і самоконтролю

1. У чому проглядається взаємозв'язок Хмельниччини та розвитку української думки?
2. Яка особливість козацького літописання у контексті української літописної традиції?
3. Розкрийте основні ідеї «Літопису Самовидця».
4. Окресліть роль Києво-Могилянської академії в розвитку української історичної думки.
5. Охарактеризуйте внесок провідних учених Києво-Могилянської академії у збагаченні історичних знань про Україну.
6. У чому суть автономістських та антиімперських мотивів історичної думки?
7. Які причини протистояння ідеї тяглості української козацької історії з княжих часів до монархічно-імперської ідеї Москви?
8. Яку роль у формуванні суспільної історичної свідомості в Україні відіграв «Синопис»?

**Тема 3. Нові явища в розвитку історичних знань
в Україні першої половини XVII ст.
(2 год.)**

План лекції

1. Суспільно-політичні основи розвитку історіографії України.
2. «Действия презелой брани Хмельницкого» Г.Граб'янки.
3. Літопис С.Величка.
4. Початок антикварної й археографічної діяльності та перші спроби документалізації української історії.

Семінарське заняття 2.

**Розвиток історичних знань в Україні першої половини XVIII ст.
(2 год.)**

Мета: з'ясувати високий рівень та особливість розвитку історичних знань України того часу, а також створення передумов для процесу перетворення історичних знань у науку.

Обладнання: ксерокопії уривків з Літопису С. Величка, твору Г. Граб'янки, портрет Ф. Прокоповича.

ПЛАН

1. Суспільно-політичні основи розвитку української історіографії в XVIII ст.
2. «Действия презелой брани Богдана Хмельницкого» Г. Граб'янки.
3. «Літопис» С. Величка.
4. Творчість Ф. Прокоповича та її вплив на формування гуманітарних наук в Україні й Росії.

Рекомендована література

1. Апанович О. Козацькі літописці // Неопалима купина. — 1995. — № 5-6. — С. 171-178.
2. Величко С. Літопис. — Т. 1-2. — К., 1991.
3. Літопис гадяцького полковника Григорія Граб'янки. — К., 1992.
4. Луценко Ю. Григорій Граб'янка та його літопис // Літопис гадяцького полковника Григорія Граб'янки. — К., 1992. — С. 3-9.
5. Прокопович Ф. Філософські твори. — Т. 1. — К., 1979. — С. 11-17, 87-100, 337-354.
6. Сарапин В. Україна й українці в літописі Самійла Величка // Літературне краєзнавство: проблеми, пошуки, перспективи. Збірник наукових статей. — Полтава, 2002. — С. 61-68.

7. Сас П.М. Літопис Граб'янки // Історія української культури другої половини XVII-XVIII ст. — К., 2003. — Т. 3. — С. 549-551.
8. Сас П.М. Літопис Самійла Величка // Історія української культури другої половини XVII-XVIII ст. — К., 2003. — Т. 3. — С. 551-564.
9. Соболев В. «Істинний Малої Росії син» та його заповіт України // Пам'ять століть. — 1999. — № 4. — С. 62-66.
10. Шевчук В.О. Його живив бентежний дух (слово про Феофана Прокоповича) / Шевчук В. Дорога в тисячу років. — К., 1990. — С. 172-183.
11. Шевчук В. Українські літописи XVII-XVIII століть як чинник державотворення. — К., 1995.

Завдання і запитання для самостійної роботи і самоконтролю

1. Розкрийте діалектику процесу українського відродження і визрівання національних засад української історичної думки.
2. Якою мірою простежується ідея українського автономізму в праці Якова Марковича?
3. Висвітліть значення історико-етнографічних досліджень для збагачення історичної думки і становлення українознавства.
4. Дайте характеристику історіографічного значення «Історії Малої Росії» Дмитра Бантиша-Каменського.
5. Чому появу «Історії Русів» вважають рубіжним явищем української історіографії?
6. Зробіть порівняльний аналіз поглядів авторів попередніх творів з української історії.
7. Якими факторами визначалися особливості розвитку історичних знань на західноукраїнських землях?
8. Охарактеризуйте історичні погляди Д.Зубрицького і розкрийте значення його праць для української історичної науки.

**Тема 4. Розвиток української історичної науки в другій половині
XVIII — першої третини XIX ст.**

Семінарське заняття 3.

Мета: з'ясувати значення видатної пам'ятки історичної та політичної думки кінця XVIII початку XIX століття. “Історія Русів” для українського національного відродження; на прикладі творчості Д. М. Бантиша-Каменського і М. А. Маркевича з'ясувати основні характерні риси романтичної історіографії.

Обладнання: ксерокопії уривків з “Історії Русів”, ксерокопії уривків з “Истории Малой России” Б. Д. Бантиша-Каменського.

ПЛАН

1. Суспільно-політичні умови та розвиток української історіографії в другій половині XVIII — першої третини XIX ст.
2. “Історії Русів” та її місце в історичній науці.
3. Д. М. Бантиш-Каменський “История Малой России”.
4. М. А. Маркевич – видатний дослідник історії України.

Рекомендована література

1. Денисюк В. Ідеї політичної автономії України в “Історії Русів” // Рідна школа.- 1992.- № 12.- С. 62-66.
2. “Історія Русів”. Український переклад І. Драча.- К.: Радянський письменник, 1991.
3. Крижанівський В.П. “Історія Русів” : Хто ж автор ? Версії, версії, версії // Українська ідея. Перші речники.- К, Товариство “Знання”, 1994.- С. 167-183.
4. Марченко С.І. Українська історіографія (з найдавніших часів до середини XIX століття).- К.: Видавництво Київського університету, 1959.- С. 102-127.
5. Мішуков О. Історіософська концепція “Історії Русів” // Рідна школа, 1999.- № 4.- С. 15-19.
6. Мишанич Я. “Історія Русів” в російській історичній історіографії другої половини XIX століття // Слово час.- 1999.- № 9.- С. 25-30.
7. Оглоблін О. Історія Русів // Дніпро.- 1991.- № 9.- С. 35-48.
8. Родіна О. Чи дізнаємося ми колись справжнє ім'я автора найзагадковішої української книжки ? // Українська мова та література (газета).- 1997.- № 10.- С. 6.
9. Чепань М.Л. “Історія Русів” : новий погляд // Українська культура. - 1999.- № 10.- С. 26-29.
10. Шевчук В. Нерозгадані таємниці “Історії Русів” / “Історія Русів”.- К.: Радянський письменник, 1991.- С. 5-28.

11. Атаманенко Г. Дмитро Бантиш-Каменський – історик України // Пам'ять століть.- 2000.- № 1.- С. 66-74.
12. Бантиш-Каменский Д. Н. История Малой России от водворения славян в сей стране до уничтожения гетьманства. К.: Час, 1993.
13. Гуржий А.И. Штрихи к портрету “Настоящего историка” // Бантиш-Каменский История Малой России.- К.: Час., 1993.- С. 5-16.
14. Замлинський В. Батько і син Бантиш-Каменський : Сторінки біографії // Київська старовина.- 1994.- № 1.- С. 76-83.
15. Кравченко В. Рукописна “История Малой России” Д.М. Батиша-Каменського // Київська старовина. - 1992.- № 5.- С. 65-67.
16. Кравченко В. Рукописна “История Малой России” Д.М. Батиша-Каменського // Історичний календар.- 1997.- К., 1996.- С. 388-389.
17. Марченко М.І. Українська історіографія.- К.: 1959.- С. 138-154.

**Тема 5. Становлення і розвиток української історичної науки
в другій третині XIX ст.**

План лекції

1. Формування університетських осередків та товариств української історичної науки.
2. Початок науково-критичного дослідження історії України. М. Максимович.
3. Вплив творчості Т. Шевченка на розвиток національної історіографії.
4. Початок народницького бачення історії. М. Костомаров і його роль у становленні народницького напрямку історіографії.
5. П.Куліш та суперечності у висвітленні українського минулого.

Семінарське заняття 4.

**М. О. Максимович — засновник науково-критичного напрямку
дослідження історії України**

(2 год.)

Мета: з'ясувати вклад М.Максимовича у розробку наукових принципів критичного підходу до вивчення вітчизняної історії.

Обладнання: ксерокопії уривків праць М.О.Максимовича, портрет ученого.

ПЛАН

1. Формування світогляду і суспільних поглядів М. О. Максимовича.
2. М. Максимович — основоположник романтизму в Україні.
3. Учений про проблему походження українського народу і проблему етнічної приналежності Київської Русі.
4. Питання історії України XVI-XVII століть у працях М. О. Максимовича.
5. М. О. Максимович — історик Коліївщини.

Рекомендована література

1. Біленький С. Діяльність інтелектуала як служба і покликання: Михайло Максимович // Київська старовина. — 1999. — № 5. — С. 82-100.
2. Заславський І. Перший ректор Київського університету // Український світ. — 1994. — № 5. — С. 42-44.
3. Козак С. Михайло Максимович основоположник романтизму в Україні // Слово і час. — 2004. — № 9. — С. 3-9.
4. Колесник М. М.О.Максимович як організатор науково-історичного товариства в Києві // Київська старовина. — 2004. — № 2. — С. 150-161.
5. Корпинюк М. Академік з Михайлової гори // Слово і час. — 1994. — № 11-12. — С. 5-9.

6. Кравченко А.І. Натурфілософія Шеллінга та її вплив на філософські погляди Максимовича // Вісник Київського національного інституту. Серія Філософія. Політологія. — 2003. — № 49-51. — С. 17-21.
7. Максимович М.О. Вибрані твори. — К., 2004.
8. Марков П.Р. Відомий історик України (до 175-річчя з дня народження М.О.Максимовича) // Український історичний журнал. — 1979. — № 18. — С. 136-138.
9. Марков П.Р. Максимович — видатний історик ХІХ століття. — К., 1973.
10. Нагорняк О. Походження українського народу та проблема етнічної приналежності Київської Русі у науковій спадщині М.Максимовича // Пам'ять століть. — 2007. — № 1. — С. 60-78.
11. Пилипчук О.Я. Видатний учений — енциклопедист // Рідна школа. — 1992. — № 7-8. — С. 3-7.
12. Томенко М.В. «Щирий малоросіянин» — видатний вчений / Українська ідея. Перші речники. — К., 1994. — С. 80-97.
13. Хоменко В. Предтеча // Берегиня. — 1997. — № 3-4. — С. 150-160.

Семінарське заняття 5.

М.І.Костомаров — видатний дослідник вітчизняної історії

(2 год.)

Мета: показати ті новації, які вніс М. І. Костомаров у дослідження історії України.

Обладнання: ксерокопії з праць М. І. Костомарова, портрет вченого.

ПЛАН

1. Життєвий шлях вченого. Формування суспільних поглядів Костомарова.
2. М. Костомаров про загальну схему російської та української історії. Висвітлення основних проблем історії Русі.
3. Питання історії України до середини ХVІІ століття у висвітленні М. Костомарова.
4. Праці М. Костомарова про Національно-визвольну війну українського народу 1648-1657 рр. та історію України другої половини ХVІІ — першої половини ХVІІІ століття.

Рекомендована література

1. Білозерська Н. М.І.Костомаров у 1857-1875 рр. / Хроніка-2000. — 2003. — № 55-56. — С. 455-492.
2. Замлинский В.А. Николай Иванович Костомаров — историк // Костомаров Н.И. Исторические произведения. — К., 1989. — С. 652-670.

3. Іваненко А. Український презумцій кардинал М.І.Костомаров // Історія України. — 2003. — № 10. — С. 1-9.
4. Калакура Я. Українська історіографія. Курс лекцій. — К., 2004. — С. 185-189.
5. Качкан В.А. «Співатиму, доки голосу стане...» / Качкан В.А. Українське народознавство в іменах. — К., 1994. — С. 42-49.
6. Козачок Я. Публіцистика Костомарова і становлення національної ідеї // Слобожанщина. — 2002. — № 42-45. — С. 254-260.
7. Костомаров Н.И. Автобиография. Бунт стеньки разина. — К., 1991.
8. Костомаров Н.И. Исторические произведения. — К., 1990.
9. Костомаров Н.И. Мазепа. — М., 1992.

Завдання і запитання для самоконтролю

1. Чим відрізняється історична концепція М.Максимовича від попередніх надбань історичної науки?
2. Охарактеризуйте світогляд М.Максимовича.
3. Чому царизм всіляко прагнув усунути М.Максимовича від академічно-наукової діяльності?
4. У чому полягали риси романтизму і народознавства в творчості М.Максимовича?
5. Які нові ідеї привніс Максимович у дослідження історії Національно-визвольної війни під проводом Б.Хмельницького та Коліївщини?
6. У чому полягає ідея окремішності української історії М.Костомарова?
7. Дайте пояснення, чому Костомаров поступово відходив від ідеї українського автономізму до ідеї слов'янської єдності, слов'янського федералізму?
8. Поясніть причини, якими керувався М.Костомаров, коли у цілому негативно оцінював гетьмана І.Мазепу?
9. Назвіть основні праці М.Костомарова, присвячені подіям в Україні XVII-XVIII століть.

Тема 6. Українська історіографія останньої третини ХІХ століття.

План лекції

1. Суспільні зміни в Російській імперії 60-70-х рр. ХІХ ст. і їх вплив на розвиток історичної науки в Україні.
2. Передумови утвердження в Україні «народницької схеми» вітчизняної історії та позитивізму. Діяльність закладів історичної науки.
3. В.Б.Антонович та «Київська документальна школа».
4. Соціальна історія Гетьманщини у висвітленні О.Лазаревського.
5. Історія запорозького козацтва в творчості Д.Яворницького.
6. «Обласницька школа» Д.Багалія.

Семінарське заняття 6.

В. Б. Антонович — засновник позитивістського напрямку української історіографії

(2 год.)

Мета: на прикладі творчості В. Антоновича ознайомити студентів із українською позитивістською історіографією народницького спрямування.

Обладнання: ксерокопії з праць В. Антоновича, портрет ученого.

ПЛАН

1. Загальний стан історичної науки в Україні в останній третині ХІХ ст.
2. Життєвий шлях В. Антоновича. Формування його суспільно-політичного світогляду.
3. Використання В. Антоновичем позитивістської методології у вивченні проблем історії України.
4. В. Б. Антонович — дослідник історії українського козацтва.
5. Вклад В. Антоновича в політику кадрів для Української історичної науки. «Київська школа».

Рекомендована література

1. Антонович В. Моя сповідь: Вибрані історичні та публіцистичні твори. — К., 1995.
2. Антонович В. Про козацькі часи на Україні. — К., 1991.
3. Брайчевський М. Європеець рідної історії // Україна. — 1989. — № 44. — С. 8-9.
4. Гирич І. Володимир Антонович — будівничий філософських засад нової України // Історія в школах України. — 2004. — № 1. — С. 47-49.
5. Грушевський М. Володимир Антонович: основні ідеї його творчості і діяльності // Хроніка-2000 — 2000. — № 39-40. — С. 257-265.

6. Грушевський М. З соціально-національних концепцій Антоновича // Хроніка-2000. — 2000. — № 39-40. — С. 690-702.
7. Калакура Я. Українська історіографія: Курс лекцій. — К., 2004. — С. 189-198.
8. Качан В.А. «Я одкрив сам собою українство» // Качан В.А. Українське народознавство в іменах. — К., 1994. — С. 86-98.
9. Киян О.І. Життєвий та творчий шлях В.Б.Антоновича // Український історичний журнал. — 1991. — № 2. — С. 64-76.
10. Колесник І.І. Українська історіографія (XVIII — початок XX ст.). — К., 2000. — С. 243-254.
11. Колісник Р. Наукова спадщина В.Б.Антоновича в оцінці М.С.Грушевського // Київська старовина. — 1995. — № 3. — С. 78-84.
12. Ольхіна Н., Непран Л., Рибак І. Історичні портрети: 22. Духовний лідер «хлопоманів» Володимир Антонович // Історія України. — 2003. — № 29-32. — С. 59-62.
13. Потульницький В.А. Політичний світогляд Володимира Антоновича / Потульницький В.А. Історія української політології. — К., 1992. — С. 13-16.
14. Ричка В.М., Смолій В.А. Антонович як історик українського козацтва // Український історичний журнал. — 1990. — № 9. — С. 109-116.

Семінарське заняття 7.

Втілення принципів народницької історіографії у творчості українських науковців

(2 год.)

Мета: З'ясувати вклад в українське народознавство видатних істориків останньої третини XIX ст., особливості творчості кожного з них.

Обладнання: портрети істориків.

ПЛАН

1. Соціальна історія Гетьманщини у висвітленні О. Лазаревського.
2. О. Левицький.
3. Д. Яворницький — дослідник запорозького козацтва.

Рекомендована література

1. Герасименко Н.О. Подвижник історичної науки О.М.Лазаревський // Український історичний журнал. — 2004. — С. 90-102.
2. Денисенко А. Істориками, як і поетами, народжуються [О.Лазаревський] // Пам'ять століть. — 2004. — № 5. — С. 80-97.
3. Заруба В. Великий історіограф [Д.І.Яворницький] // Київська старовина. — 1996. — № 1. — С. 3-9.

4. Іванко Я. Д.І.Яворницький — дослідник українського козацтва і Запорозької Січі // Історія України. — 2002. — № 42. — С. 12-15.
5. Колісник М.П. Історичне товариство Нестора-літописця та його вклад у розвиток історичної науки в Україні // Український історичний журнал. — 1995. — № 5. — С. 28-37.
6. Мельник А., Фицик Л. О.М.Лазаревський — Біограф козацької старшини // Сіверянський літопис. — 2002. — № 1. — С. 51-55.
7. Пасеченко Г. Народницький напрямок в українській історіографії: становлення, пояснення предмета історії та категорії «народ» // Історія України. — 1999. — № 46. — С. 6-7.
8. Приступа С. Орест Левицький — один із фундаторів Української Академії наук // Хроніка-2000. — 2001. — № 45-46. — с. 613-621.
9. Сарбей В., Москович Л. Академік Орест Левицький // Київська старовина. — 1998. — № 6. — С. 74-93.
10. Сарбей В., Москович Л. Слово про академіка Ореста Левицького // Пам'ять століть. — 1997. — № 4. — С 121-123.
11. Ситник А.А. Слово про запорозького характерника Д.І.Яворницького // Репресоване краєзнавство. — К., 1991. — С. 154-161.

Запитання і завдання для самоконтролю

1. Поясніть, чому провідними осередками української історичної науки в середині другої половини ХІХ ст. стали університети.
2. З'ясуйте внесок істориків Київського університету Св. Володимира у розвиток української історіографії.
3. Чому В.Антоновича вважають фундатором української національної історіографії?
4. Поясніть, чому В.Антоновича називають фундатором народницького руху.
5. Дослідження з якої тематики у творчому доробку В.Антоновича займають домінуючі позиції?
6. Який вчений вперше застосував у своїй творчості наукове поняття «Україна-Русь»?
7. Перерахуйте вчених-істориків, які належать до «Київської школи».

ЗМІСТОВНИЙ МОДУЛЬ Б

Українська історична наука в ХХ — на початку ХХІ ст.

Тема 7. Утвердження української національної історіографії на рубежі ХІХ-ХХ ст.

План лекції «Схема української історії М.Грушевського»

1. Наукова діяльність М. Грушевського — рубіжний етап у розвитку української історичної науки.
2. Історична школа М. Грушевського у Львові.
3. Наукова схема історії України.
4. «Історія України-Руси» М. Грушевського — науковий синтез української історії на ґрунті позитивізму і національної ідеї.

Семінарське заняття 8-9.

М.С.Грушевський — видатний діяч української національної історичної науки

(4 год.)

Мета: З'ясувати поворотне значення для української історіографії, опрацьованої М.Грушевським, роль багатотомної «Історії України-Руси», як наукового синтезу історичного народу на базі історіографії позитивізму і національної ідеї.

Обладнання: ксерокопія статті М.Грушевського «Звичайна схема «руської історії» й справа раціонального укладу історії східного слов'янства».

ПЛАН

1. Життєвий шлях та громадянсько-політична діяльність історика.
2. Історіографія вченого. «Звичайна схема «руської історії» й справа раціонального укладу історії східного слов'янства».
3. «Очерк истории украинского народа».
4. «Історія України-Руси» М. Грушевського.

Рекомендована література

1. Грушевський М. Звичайна схема «руської» історії й справа раціонального укладу історії східного слов'янства / Політологія (кінець ХІХ — перша половина ХХ ст.): Хрестоматія. — Львів, 1996. — С. 167-169.
2. Грушевський М. Очерк истории украинского народа. — К., 1991.
3. Грушевський М. Історія України-Руси: В 11 т., 12 кн. — К., 1991. — 1998.
4. Гирич І. Спадщина М.Грушевського і сьогодні // Історія України. — 2001. — № 43 /листопад/. — С.4-7.

5. Гирич І. Наукова й літературна спадщина Михайла Грушевського: погляд сучасника // Пам'ять століть. — 2001. — № 2. — С. 20-27.
6. Данюк І. Народницькі та державницькі аспекти історичної концепції Михайла Грушевського в ракурсі історіографічних дискусій // Вісник Київського національного університету імені Т.Г.Шевченка. Українознавство. — 2001. — Вип. 5. — С. 59-63.
7. Калакура Я.С. Українська історіографія: Курс лекцій. — К., 2004. — С. 211-230.
8. Копиленко О.Л. Українська ідея М.Грушевського: історія і сучасність. — К., 1991.
9. Пріцак О. Школа Грушевського // Хроніка-2000. — 2000. — № 35-36. — С. 254-267.
10. Салтовський О.І. Еволюція ідеї української державності в політичних поглядах М.Грушевського під впливом революції 1917-1920 рр. // Вісник Київського національного університету. Сер. Філософія. Політологія. — 2003. — № 59-61. — С. 158-162.
11. Тельвак В. Методологічні основи історичних поглядів М.С.Грушевського (кінець ХІХ — початок ХХ ст.) // Київська старовина. — 2002. — № 2. — С. 3-28.

Запитання для самоконтролю

1. Чим зумовлене особливе місце рубежу ХІХ-ХХ ст. в українській історіографії?
2. Розкрийте значення історичної школи М.Грушевського у Львові для розвитку української історіографії.
3. Охарактеризуйте наукову схему української історії, опрацьовану М.Грушевським.
4. Чим відрізнялася наукова концепція української історії М.Грушевського від офіційної схеми російської історії?
5. Чому багатотомна «Історія України-Руси» М.Грушевського стала першим синтезом української історії?
6. Назвіть основні історіософські засади «Історії України-Руси».

Тема 8. Українська історична наука на початку ХХ ст.

План лекції

1. Українське наукове товариство.
2. «Обласницька школа» Д. І. Багалія.
3. О. Я. Єфименко і її праця «История украинского народа».
4. «Історія України-Русі» М. М. Аркаса.

Семінарське заняття 10.

Українська історична наука на початку ХХ ст.

(2 год.)

Мета: Розкрийте внесок Українського наукового товариства в Києві та вчених-істориків різних регіонів України в подальше утвердження національної історіографії.

Обладнання: Портрети Д. Багалія, О. Єфименко, М. Аркаса.

ПЛАН

1. Українське наукове товариство у Києві.
2. «Обласницька школа» Д. І. Багалія.
3. О.Я.Єфименко і її праця «История украинского народа».
4. «Історія України-Русі» М. М. Аркаса.

Рекомендована література

1. Аркас М. Історія України-Русі / Передмова В.Сарбея. — К., 1991.
2. Багалій Д.І. Історія Слобідської України. — Х., 1993.
3. Багалій Д. Український мандрівний філософ Григорій Сковорода. — К., 1992.
4. Григор'єва Т.Ф. Патріарх історичної науки [Д.І.Багалій] / Репресоване краєзнавство. — К., 1991. — С. 16-21.
5. Єфименко А.Я. История украинского народа / передмова В.Смолія. — К., 1991.
6. Кравченко В.В. Д.И.Багалей: научная и общественно-политическая деятельность. — Х., 1990.
7. Щербань Т.О. Історичні дослідження в Українському науковому товаристві (1907-1921 рр.) // Український історичний журнал. — 1995. — № 1. — С. 23-33.

Питання для самоконтролю

1. Які фактори вплинули на створення Українського наукового товариства в Києві?

2. Окресліть внесок Українського наукового товариства у розвиток історичної науки.
3. Якими постатями історичної науки представлене УНТ?
4. Чому з іменем Д. Багалія пов'язують розвиток соціально-економічного напрямку в українській історіографії?
5. Що розумів Д. Багалій під поняттям «обласництво»?
6. Поясніть, чому основні праці М. Грушевського і М. Аркаса мають однакову назву?
7. Охарактеризуйте науковий доробок О.Єфименко.

Тема 9. Державницький напрям в українській історіографії

План лекції

1. Вплив Української революції на розвиток історичної науки.
2. Утворення мережі українських еміграційних наукових установ.
3. В. Липинський — засновник державницького напрямку в українській історіографії.
4. Наукова і державницька робота Д. Дорошенка.
5. Львівська наукова школа істориків.

Семінарське заняття 11.

В. Липинський — засновник державницького напрямку в українській історіографії

(2 год.)

Мета: На прикладі творчості В. Липинського та його соратників простежити зародження і розвиток державницького напрямку в українській історіографії.

Обладнання: Портрети В. Липинського та Д. Дорошенка, ксерокопії уривків із їх праць.

ПЛАН

1. Центри української історичної науки та вищої освіти за кордоном.
2. Життєвий шлях В. Липинського та загальні риси його світогляду.
3. Питання нації і держави, еліти, інтелігенції, гетьманства, джерел української недержавності у творчості В. Липинського.
4. Розвиток ідей В. Липинського у працях Д. Дорошенка.

Рекомендована література

1. Дорошенко Д.І. Нарис історії України. — Львів., 1991.
2. Калакура Я.С. Українська історіографія: Курс лекцій. — К., 2004. — С. 233-246.
3. Липинський В. Україна на переломі 1657-1659: Замітки до історії Українського державного будівництва в XVII-ім столітті. — Відень, 1920.
4. Бурлачук В.Ф. Соціологія політики В.Липинського // соціологічна думка України. Навчальний посібник. — К., 1996. — С. 371-418.
5. Русин М.Ю. Історіософія В.Липинського // Історія філософії України. — К., 1994.
6. Чижевський Д. В.Липинський як філософ історії // Філософська і соціологічна думка. — 1991. — № 10. — С. 117-123.

Семінарське заняття 12.

Львівська школа істориків-державників

(2 год.)

Мета: З'ясувати місце західноукраїнських істориків у дослідженні ролі держави, виявлення і аналізу державницьких традицій українського народу.

Обладнання: портрети І. Крип'якевича, М. Кордуби.

ПЛАН

1. Львівський таємний університет у 1921-1925 рр.
2. творчий шлях та науковий доробок І. Крип'якевича.
3. М. Кордуба та його вклад в українську історіографію.
4. Державницькі ідеї С. Томашівського.

Рекомендована література

1. Горінь В. Крип'якевичі: задля науки, нації, держави // Дзвін. — 2003. — № 1. — С. 105-112.
2. Дашкевич Я.Р. Іван Крип'якевич — історик України // Крип'якевич І. Історія України. — Львів, 1990. — С. 5-21.
3. Дашкевич Я. Мирон Кордуба зблизька // Історичний календар. — 2002. — К., 2002. — С. 260-266.
4. Дашкевич Я. Мирон Кордуба зблизька // Пам'ять століть. — 2001. — № 6. — С. 114-119.
5. Зайцева З.І. Мирон Кордуба й українські наукові товариства // Український історичний журнал. — 2002. — № 6. — С. 108-122.
6. Історик України: До 115-річчя від дня народження І.П.Крип'якевича / Знаменні дати. Календар-2001. — К., 2001. — С. 131-136.
7. Калакура Я.С. Українська історіографія: Курс лекцій. — К., 2004. — С. 238-240.
8. Качкан В.А. За духовний поступ (відсвіти біографії Івана Крип'якевича). / Качкан В.А. Українське народознавство в іменах. — К., 1994. — С. 206-216.
9. Колесник В. Іван Крип'якевич у контексті повоєнного десятиліття / Вісник Київського національного університету. Сер. Історія. — 2002. — Вип. 59-60. — С. 74-79.
10. Крип'якевич І.П. Богдан Хмельницький. — Львів, 1990.
11. Крип'якевич І.П. Історія України. — Львів, 1992.
12. Крип'якевич І.П. Галицько-Волинське князівство. — Львів, 1999.
13. Лазечко П.В. З історії створення і діяльності Українського таємного університету в Львові (1921-1925 рр.) // Український історичний журнал. — 1994. — № 6. — С. 644-71.

14. Масненко В. Українська історична думка та історики в умовах національно-державного будівництва 1917-1920 рр. // Історія України. — 2001. — № 39. — С. 3-6.
15. Пироженко Л. Вклад Івана Крип'якевича в популяризацію історії України // Історія в школі. — 2000. — № 7. — С. 11-14.
16. Прицак О. Мирон Кордуба і його життя // Дзвін. — 1990. — № 7. — С. 144-146.

Запитання для самоконтролю

1. Дайте характеристику державницького напрямку української історіографії.
2. У чому полягає взаємозв'язок і наступність розвитку народницького і державницького напрямів в українській історіографії?
3. Чому до лідерів державницького напрямку відносять В.Липинського та учнів наукової школи М.Грушевського у Львові?
4. Як історична наука стимулювала розгортання Української революції і відновлення державності України?
5. Охарактеризуйте науковий доробок Д.Дорошенка.
6. Назвіть наукові заклади та виші, що діяли в українській еміграції.
7. З'ясуйте роль Українського таємного університету в Львові.

Тема 10. Історична наука в радянській Україні в 1920-1930-х рр.

План лекції «Українська немарксистська історіографія в 1920-ті — початку 1930-х рр.»

1. Створення Української АН та науково-дослідницьких установ історичного профілю.
2. Загальна характеристика шкіл української історичної науки.
3. Школи академіків М.П.Василенка та М.Є.Слабченка.

План лекції «Марксистська історіографія 1920 — початку 1930-х рр.»

1. Загальна характеристика марксизму як вчення та методологія історичного пізнання.
2. Організаційна структура науково-дослідних установ марксистського спрямування в Україні.
3. М.І.Яворський — керівник марксистського історичного фронту та його крах.

План лекції «Радянська українська історична наука в 1930-ті рр.»

1. Встановлення сталінської тоталітарної системи. Розгром немарксистської історичної науки в Україні.
2. «Історія ВКП(б). Короткий курс» і догматизація марксистської методології історії.
3. Реорганізація системи науково-дослідницьких закладів історичного профілю.
4. Інститут історії України АН УРСР і його діяльність у передвоєнні роки.

Семінарське заняття 13.

Українська історіографія в 1920-х — на початку 1930-х рр.

(2 год.)

Мета: Висвітлити дуалізм мережі та світоглядних орієнтирів історичної науки в умовах утвердження радянського режиму, поступове перетворення історичної науки в ідеологічну зброю більшовизму.

Обладнання: Портрети М. Слабченка, М. Василенка, М. Яворського.

ПЛАН

1. Створення УАН та науково-дослідницьких установ історичного профілю.
2. Повернення з еміграції М. Грушевського та його історична школа в Києві.
3. «Нова революційна школа» М. Слабченка.
4. Організаційна структура науково-дослідних установ марксистського спрямування.
5. М.Яворницький — керівник марксистського напрямку та його крах.

6. Політичні репресії щодо істориків у кінці 1920-х — 1930-х рр.

Рекомендована література

1. Абдуллін О., Логвин Е. Останнє слово [М.І.Яворський] // Репресоване «Відродження». — К., 1993. — С. 181-197.
2. Григор'єва Т.Ф. З сім'ї робітника-каменяра // Репресоване краєзнавство. — К., 1991. — С. 32-37.
3. Дорошенко Д.І. Нарис історії України / Передм. І.О.Денисюка. — Львів: Світ, 1991.
4. Дорошенко Д.І., Ульяновська С., Ульяновський В. Дмитро Дорошенко. В кн.: Українська культура. Лекції за рекомендацією Дмитра Антоновича. — К., 1993.
5. Загруба В. Один рік із життя Михайла Слабченка // Вісник НАН України. — 2004. — № 8. — С. 61-69.
6. Калакура Я.С. Українська історіографія: Курс лекцій. — К., 2004. — С. 257-272, 283-289.
7. Курас І.Ф., Водотика С.Г. Академік М.Є.Слабченко // Український історичний журнал. — 1993. — № 11-12. — С. 92-108.
8. Курас І. Слово про Михайла Слабченка: академік-історик // Київська старовина. — 1994. — № 1. — С. 40-44.
9. Рубльов О. Лідер «істориків-марксистів» України (М.І.Яворський) // Репресоване краєзнавство. — К., 1991. — С. 293-304.
10. Санцевич А.В. Погляди М.І.Яворського на історію України // український історичний журнал. — 1993. — № 10. — С. 29-40.
11. Слабченко М. Як судився малоросійський народ // Київська старовина. — 1994. — № 1. — С. 44-52.
12. Шмельов В. Доля академіка [М.Є.Слабченко] // Київська старовина. — 1992. — № 2. — С. 16-23.
13. Юрчук В.М. Національний фактор у заснуванні та перші кроки Української АН // Український історичний журнал. — 1993. — № 11-12. — С. 3-15.

Запитання для самоконтролю

1. Висвітліть рубіжне значення для розвитку історичної науки заснування Української Академії наук.
2. Які цілі ставилися у процесі радянізації історичної науки?
3. Що розуміють під дуалізмом організаційних структур історичної науки УРСР у 1920-ті рр.?
4. Розкрийте взаємовплив політики «українізації» та розвитку історіографії.

5. Назвіть основні центри марксистської історіографії в Україні та її представників.
6. Чим зумовлювалася згода партійно-урядових органів на повернення М. Грушевського в Україну?
7. Поясніть, чому радянська влада чинила перешкоди науковій та науково-організаційній діяльності М. Грушевського.
8. Обґрунтуйте, чому тоталітарний режим насаджував марксистський напрям в історіографії.
9. Розкрийте наслідки масових репресій і великого терору для української історіографії.

Тема 11. Українська історіографія в другій половині 1940 — 1980-ті рр.

План лекції «Українська історична наука у перше післявоєнне десятиріччя (1945-1955 рр.)»

1. Відновлення роботи науково-дослідних установ історичного профілю у повоєнні роки.
2. Ідеологічні репресії сталінського режиму щодо українських істориків.
3. Діяльність науковців Інституту історії України в умовах агонії сталінського тоталітаризму.
4. Міфологізація української історії з нагоди 300-річчя так званого «возз'єднання» України з Росією.

План лекції «Українська історична наука в другій половині 1950-х — середині 1980-х років»

1. Українська історіографія в час хрущовської «відлиги».
2. Стан історичної науки в добу брежнєвського «застою».
3. Основні напрями історичних досліджень в останнє тридцятиріччя радянської влади.

Семінарське заняття 14.

Історики-шістдесятники в обороні національних традицій української історіографії

(2 год.)

Мета: З'ясувати нові явища в українській історіографії, породжені діяльністю істориків-шістдесятників.

ПЛАН

1. Хрущовська «відлига» і критика культу особи та рубіжне значення для розвитку історичних досліджень.
2. Творчі особистості шістдесятництва:
 - а) Ф.Шевченко;
 - б) М.Брайчевський;
 - в) О.Апанович;
 - г) О.Компан.
3. Заснування Українського історичного товариства як важливого центру історичної думки в діаспорі.

Рекомендована література

1. Бажан О., Данилюк Ю. Український національний рух: основні тенденції і етапи розвитку (кінець 1950-х — 1980-ті рр.). — К., 2000.

2. Брайчевський М. Розум у пустелі бездуховності [О.Компан] // Старожитності. — 1993. — Квітень (№ 3-4). — С. 30-31.
3. Гирич І. Михайло Брайчевський // Історія в школах України. — 2000. — № 2. — С. 48-49.
4. Дмитрієнко М.Ф. 80-річчя від дня народження О.М.Апанович // Український історичний журнал. — 1999. — № 5. — С. 71-86.
5. Іванко А. З когорти шістдесятників. М.Ю.Брайчевський // Історія України. — 2004. — № 48. — С. 4-8.
6. Калакура Я. Українська історіографія: Курс лекцій. — К., 2004. — С. 339-360.
7. Колесник І.І. Федір Шевченко: інтелектуальна генеалогія українського радянського історика // Український історичний журнал. — 2005. — № 2.
8. Кухарчук Ю. Нотатки з минулого Михайла Брайчевського / Хроніка-2000. — К., 2002. — Вип. 51-52. — С. 558-559.
9. Кухарчук Ю.В. Учений, громадянин, особистість // Наукові записки. / Національний університет «Києво-Могилянська академія». Сер. Історичні науки. Ч. I. — К., 2002. — Т. 20. — С. 10-14.
10. Мицик Ю. Козацька мати (до 80-річчя від дня народження О.М.Апанович) // Пам'ять століть. — 1999. — № 6. — С. 17-28.
11. Спеціальні історичні дисципліни: питання теорії та методики. Збірка наукової праць та спогадів. Число 4, Ч. 1 (Пам'яті Олени Станіславівни Компан). — К., 2000.

Запитання для самоконтролю

1. Що розуміють під хрущовською «відлигою» і як вона вплинула на розвиток історичної науки?
2. Висвітліть значення критики культу особи Сталіна та його наслідків для української історіографії.
3. У чому полягає участь українських істориків у русі шістдесятників.
4. Чому праці М.Брайчевського були викликом тоталітарній історіографії?
5. Яке значення для української історіографії мало заснування часопису «Український історик»?
6. Коли було створене Українське історичне товариство і які його програмові завдання?

**Тема 12. Сучасний етап розвитку історичної науки
в незалежній Україні (4 год.)**

План лекції

1. Криза історичної науки в Україні в 1980-х — 1990-х рр.
2. Організаційні зміни в системі науково-дослідних установ історичної науки незалежної України.
3. Вища історична освіта: наближення до європейських стандартів підготовки кадрів.
4. Долучення українських істориків до надбань світової і національної історіографії.
5. Методологічна переорієнтація пострадянських істориків України.
6. Робота над створенням наукової історії України.

Семінарське заняття 15

**Сучасний етап розвитку історичної науки в незалежній Україні
(4 год.)**

Мета: З'ясувати особливості сучасного етапу розвитку української історіографії, зумовленого відновленням державної незалежності України і пов'язаного з відродженням національних традицій української історичної науки.

Обладнання: портрети сучасних українських істориків.

ПЛАН

1. Криза історичної науки в Україні в 1980-х — 1990-х рр.
2. Організаційні зміни в системі науково-дослідних установ історичної науки незалежної України.
3. Вища історична освіта: наближення до європейських стандартів підготовки кадрів.
4. Долучення українських істориків до надбань світової і національної історіографії.
5. Методологічна переорієнтація пострадянських істориків України.
6. Робота над створенням наукової історії України.

Рекомендована література

1. Горбань Ю.А., Горбань Т.Ю. Історія України: пріоритети неупередженого пізнання // Вісник Київського національного університету. Сер. Історія. — 2002. — Вип. 63-64. — С. 11-12.
2. Калакура Я. українська історіографія: Курс лекцій. — К., 2004. — С. 423-455.

3. Калакура Я.С. Українські історики на шляху до соборності національної історіографії // Вісник Київського національного університету імені Т.Г.Шевченка. Сер. Історія. — К., 2001. — Вип. 54. — С. 10-14.
4. Мазурок О. Перспективи розвитку історичної думки в Україні в новому столітті // Вісник Київського національного університету. Сер. Історія. — 2002. — Вип. 63-64. — С. 10-11.
5. Потульницький В.А, Завдання української історіографії у справі інтеграції української історії у світову // Вісник Київського національного університету імені Т.Г.Шевченка. Сер. Історія. — К., 2001. — Вип. 54. — С. 14-16.
6. Савченко С. Сучасна українська історіографія: спроба характеристики // Сучасність. — 1999. — № 11. — С. 127-131.
7. Смолій В.А. Українська історична наука на рубежі ХХІ століття. Проблема пошуку нових теоретичних та методологічних підходів // Освіта України. — 1997. — 4 липня. — С. 7.
8. Стельмах С.П. В пошуках утраченої правди: теоретичні дискусії в сучасній українській історіографії // Вісник Київського національного університету. Сер. Історія. — 2002. — Вип. 63-64. — С. 12-14.

Запитання для самоконтролю

1. Що розуміють під методологічною переорієнтацією пострадянських істориків?
2. Які чинники відіграли домінуючу роль у зміні парадигми пострадянської історіографії?
3. Хто із сучасних українських істориків опрацьовує питання методології історії?
4. Яка роль історіографії в розвитку теоретико-методологічних проблем історичної науки?
5. Над якими пріоритетними завданнями працює Інститут історії України НАН України?
6. Назвіть найголовніші узагальнюючі праці українського народу 1990-х рр. ХХ ст.

МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ ТА ТЕМАТИКА КОНТРОЛЬНИХ РОБІТ ДЛЯ СТУДЕНТІВ

Підсумкові (модульні) контрольні роботи є обов'язковими і виконуються письмово на окремому аркуші кожним студентом протягом однієї академічної години після завершення вивчення складового модуля програми. На контрольну роботу виносяться одне з поданого переліку питань індивідуально для кожного студента. Студент у контрольній роботі повинен грамотно розкрити суть питання, навести факти і аргументи, зробити короткий висновок. Якість знань, викладених у контрольній роботі, оцінюється від 0 до 16 балів. При оцінюванні також враховується оформлення тексту контрольної роботи.

Питання для модульної контрольної роботи (до модулю А)

1. Предмет історіографії історії України. Завдання і зміст курсу. Методологічні принципи історіографії.
2. Періодизація історичної науки в Україні. Дослідження в галузі вітчизняної історіографії. Види історіографічних праць.
3. Соціальні та культурно-освітні основи історичних знань Київської Русі XI-XII ст.
4. Києво-Могилянська академія та її роль у розвитку гуманітарних наук.
5. «Хроніка з літописців стародавніх» Ф.Сафоновича. Київський синопсис — перша друкована праця з історії України.
6. Вплив українського козацтва на розвиток історичних знань. Літопис Самовидця.
7. Літопис гадяцького полковника Г.Граб'янки.
8. Літопис С.Величка.
9. Творчість Ф.Прокоповича й її вплив на формування історичної науки.
10. Утворення Петербурзької Академії Наук та її роль у становленні історичної науки. Праці А.Шлецера і Г.Міллера з історії літописання Київської Русі та запорозького козацтва.
11. Старшинська історіографія другої половини XVIII ст. (П.Симоновський, А.Шафонський).
12. «Летописное повествование о Малой России и её народе» О.Рігельмана.
13. «Історія Русів» та її місце в історичній науці.
14. Загальні умови розвитку історичної науки в Україні у першій половині XIX ст.

15. Творчий шлях Д.Бантиша-Каменського. «История Малой России», її значення для розвитку української історіографії.
16. Романтичний напрямок української історичної науки. І.Срезневський, О.Бодянський.
17. «История Малороссии» М.Маркевича.
18. Життєвий шлях та суспільно-політичні погляди М.Максимовича.
19. Питання історії козацтва, Національно-визвольної війни українського народу (1648-1657 рр.) та Коліївщини у творчості М.Максимовича.
20. Історичні погляди М.Костомарова. Праці історика «Богдан Хмельницький», «Мазепа», «Мазепинці».
21. Суспільно-політичні та історичні погляди П.Куліша. Роман «Чорна рада».
22. Видатний український історик В.Антонович.

Питання для модульної контрольної роботи

(до модулю Б)

1. Умови розвитку історичної науки на початку ХХ ст.
2. Життєвий шлях і суспільно-політичні погляди М.Грушевського.
3. Вклад М.Грушевського у розвиток вітчизняної історичної науки.
4. Фундаментальна праця М.Грушевського «Історія України-Руси».
5. Діяльність Наукового товариства імені Т.Шевченка у Львові.
6. Українське наукове товариство в Києві.
7. О.Левицький і його вклад в історичну науку.
8. Життєвий шлях та історичні погляди Д.Багалія.
9. Праці Д.Багалія з історії Слобідської і Південної України та української культури.
10. О.Єфименко та її праця «История украинского народа».
11. Створення і діяльність Всеукраїнського АН.
12. Д. М.Яворницький і його «Історія запорозьких козаків».
13. Академічні науково-дослідні установи історичного профілю поза межами України в 1920-1939-х рр.
14. Система підготовки кадрів в Україні у 1929-1930-х рр.
15. Історична концепція та праці М.Яворського.
16. Історичні праці з проблем української державності і права М.Василенка.
17. «Нова революційна школа» М.Слабченка.
18. Державницька школа в українській історіографії. В.Липинський.
19. Д.Дорошенко та його вклад в українську історичну науку.
20. Львівський осередок українознавства у 1920-1930-х рр. І.Крип'якевич.

21. Історична наука в лещатах сталінського тоталітаризму (кінець 1929 — кінець 1930-х рр.).
22. Розгром немарксистських шкіл української історичної науки у 1930-х рр.
23. Українська радянська історіографія у післявоєнний період (1946 — середина 1960 рр.).
24. Історики-шестидесятники на захисті національних традицій української історіографії.
25. Криза марксистської історіографії у другій половині 1960-х рр. — кінці 1980-х рр.
26. Відродження традицій національної історіографії в незалежній Україні.
27. Робота істориків над створенням наукової історії України.

**МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ ТА ІНДИВІДУАЛЬНІ ЗАВДАННЯ ДЛЯ
САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ З КУРСУ
«ІСТОРИОГРАФІЯ ІСТОРІЇ УКРАЇНИ»**

Тематика індивідуального завдання охоплює всю навчальну програму із зазначених змістовних модулів. Запропоновані студентам в індивідуальному завданні теми мають на меті закріплення, поглиблення і систематизацію та узагальнення знань, які отримують студенти у процесі навчання, а також застосування, цих знань на практиці.

Індивідуальне завдання для самостійної роботи виконується у вигляді реферату тобто контрольного викладу у письмовій формі доповіді на певну наукову тему на основі огляду літературних чи інших джерел.

Реферати виконуються на теми, які пропонуються студентам до кожного модуля. Обсяг реферату — 10 сторінок рукописного або друкованого тексту (14 шрифт, інтервал — 1,5). Реферативне повідомлення призначене для заслуховування на семінарському занятті або здачі викладачеві з наступною перевіркою та обговорення у межах індивідуальної співбесіди.

Обравши тему, слід окреслити коло джерел і літератури, які запропоновані до теми, використати і додаткову літературу. Список усіх використаних джерел і літератури необхідно додати наприкінці тексту.

План реферату, що є обов'язковою його структурною складовою, не повинен бути занадто складним та переобтяженим другорядними питаннями.

План дозволяє структурувати реферативне дослідження, логічно викласти матеріал, зробити більш чітким виступ.

Після опрацювання літератури необхідно написати основний текст реферату, звернувши уваги на такі важливі моменти:

- події слід описувати за такою схемою: причини та передумови, суть події, явища процесу, його наслідки, оцінка;
- потрібно звернути увагу на дискусійні питання, подавати різні точки зору, роблячи посилання на думки науковців;
- кожен пункт плану має завершуватися коротким висновком; у кінці реферату подається загальний висновок;
- використовуючи матеріали Internet, слід творчо їх опрацьовувати, відібравши найважливіші матеріали та роблячи посилання на відповідні сайти.

Реферат повинен мати стандартний титульний лист, нумерацію сторінок, список використаної літератури слід оформляти згідно з прийнятими у наукових виданнях вимогами.

Модуль А. Теми індивідуальних творчих занять

Складіть бібліографію та підберіть ілюстративний матеріал до тем:

1. Українська історіографія як спеціальна галузь знань і навчальна дисципліна.
2. Теоретико-методичні засади та основні етапи розвитку української історіографії.
3. Витоки та зародження давньоукраїнської історичної думки.
4. Історичні знання княжої України-Руси.
5. Зародження українського козацтва та його вплив на розвиток історичних знань.
6. Козацько-старшинське літописання.
7. Києво-Могилянська академія — потужний осередок розвитку історичних знань.
8. Нові явища в розвитку історичних знань в Україні першої половини XVIII ст.
9. Українська історіографія другої половини XVIII ст.
10. «Історія Русів» — нове явище української історіографії.
11. Д. Бантиш-Каменський — втор першої синтетичної праці з історії України.
12. Українські історики першої половини XIX ст. та їх вклад у розвиток вітчизняної історіографії.
13. Розвиток історичних знань на західноукраїнських землях у першій половині XIX ст.
14. Діяльність Київської археографічної комісії та історичних товариств.
15. Історичні погляди Т. Шевченка.
16. Романтичний напрям в українській історіографії другої третини XX ст.
17. М. Максимович і його вклад у науково-критичне дослідження історії України.
18. М. Костомаров — засновник народницького напрямку в українській історіографії.
19. Роль Наукового товариства імені Т. Шевченка у розвитку історичної науки.
20. В. Антонович та «Київська документальна школа».
21. Соціальна історія Гетьманщини у висвітленні О. Лазаревського.
22. Історія запорозького козацтва у творчості Д. Яворницького.
23. «Обласницька школа» Д. Багалія.
24. Історичні погляди О. Левицького.
25. Внесок І. Франка у збагачення знань і джерельної бази української історії.

Модуль А. Теми для самостійної роботи (референтування) студентів

1. Значення «Повісті минулих літ» для української літописної традиції і розвитку знань про княжу Україну.
2. Київський (1200 р.) літопис — цінна пам'ятка української історіографії.
3. Галицько-Волинський літопис — спадкоємець київської літописної традиції.
4. Густинський літопис — пам'ятка української історіографії початку XVII ст.
5. Роль козацько-старшинського літописання для українського державотворення.
6. Монастирські літописи XVII ст.
7. «Хроніка з літописів стародавніх» Ф.Сафоновича.
8. Київський Синопис — перший друкований твір вітчизняної історіографії.
9. Ф.Прокопович і його роль у розробці філософських засад історичної науки.
10. Українські історики другої половини XVIII ст. В.Рубан і Ф.Туманський.
11. «Історія Русів» та її місце в українській історіографії.
12. «Записки про Малоросію, її жителів та виробництва» Я.Марковича.
13. Історичні погляди О.Марковича.
14. «Історія Малої Росії» Д.Бантиша-Каменського — перша синтетична праця з історії України.
15. «Історія Малоросії» М.Маркевича.
16. Одеське товариство історії та старожитностей. А.Скальковський.
17. Діяльність Київської Тимчасової комісії для розбору давніх актів.
18. Західноукраїнська історіографія кінця XVIII і першої половини XIX ст. Д.Зубрицький.
19. Початок науково-критичного дослідження історії України в працях М.Максимовича.
20. Вплив творчості Т.Шевченка на розвиток національної історіографії.
21. М.Костомаров — родоначальник народницького напрямку в українській історіографії.
22. Історичні погляди П.Куліша.
23. О.Лазаревський — дослідник соціальної історії Гетьманщини.
24. В.Антонович і «Київська школа» української історіографії.
25. Внесок І.Франка у збагачення знань і джерельної бази української історії.

Модуль Б. Теми індивідуальних творчих завдань.

Складіть бібліографію та підберіть ілюстративний матеріал про життя і творчість українських істориків:

1. М.Грушевського.	14. І.Огієнка.
2. О.Єфименко.	15. М.Біляшівського.
3. М.Аркаса.	16. Д.Антоновича.
4. В.Липинського.	17. Н.Полонської-Василенко
5. Д.Дорошенка.	18. О.Оглоблина.
6. М.Василенка.	19. П.Тронька.
7. А.Кримського.	20. О.Компан.
8. М.Слабченка.	21. М.Байчевського.
9. М.Яворського.	22. О.Опанович.
10. І.Крип'якевича.	23. Я.Дзири.
11. М.Кордуби.	24. В.Голобубського.
12. С.Томашівського.	25. Я.Дашкевича.
13. І.Джиджори.	

Модуль Б.

1. Наукова схема історії України М.Грушевського.
2. «Історія України-Руси» М.Грушевського — науковий синтез української історії України на ґрунті позитивізму і наукової ідеї.
3. Українське наукове товариство в Києві та його внесок в утвердження національної історіографії.
4. О.Єфименко та її праця «Історія українського народу».
5. «Історія України-Руси» М.Аркаса.
6. Визнаний лідер державницького напрямку української історіографії В.Липинський.
7. Наукові погляди та творчість Д.Дорошенка.
8. Львівська школа істориків-державників.
9. Наукова школа М.Василенка.
10. «Нова революційна школа» М.Слабченка.
11. Заснування Української Академії Наук та діяльність її історичних інституцій у 1920-ті — на початку 1930-х рр.
12. Розгром школи академіка М.Грушевського .
13. Націонал-марксистська історична школа академіка М.Яворського та її розгром.

14. Встановлення сталінської тоталітарної системи та її негативний вплив на історичну науку.
15. Утворення Інституту історії України АН УРСР та його діяльність у 1930-ті — 1950-ті рр.
16. Українська історична наука в роки Другої світової війни.
17. «Жданівщина» та її прояви в галузі історичної науки в Україні.
18. Хрущовська «відлига» і критика культу особи — поштовх до розвитку історичних досліджень.
19. О. Апанович — історик-дисидент.
20. Праці М. Брайчевського як виклик тоталітарній системі.
21. Основні риси кризи марксистської історіографії в 1960 — 1980-х рр.
22. Вплив суверенізації України, руху за незалежність на розвиток історичної думки.
23. Історики діаспори в обороні національних традицій української історіографії (друга половина 1960-х — перша половина 1980-х рр.)
24. Стисла характеристика основних компонентів української історіографії історії України.
25. Методологічна переорієнтація пострадянських істориків в Україні.

Тематика курсових робіт

1. Літописи Григорія Граб'янки і Самійла Величка як джерела вивчення історії України.
2. Вклад Д. Батиша-Каменського у розвиток української історичної науки.
3. «Історія Русів» — рубіжне явище української історіографії.
4. Історичні погляди Т. Шевченка.
5. М. Максимович — засновник науково-критичного напрямку в українській історичній науці.
6. В. Антонович — фундатор української національної історіографії.
7. Роль Київської археологічної комісії в розвитку української історіографії.
8. «Історія України-Руси» М. Грушевського — перший науковий синтез української історії.
9. В. Липинський — засновник державницького напрямку української історіографії.
10. Львівська наукова школа.
11. «Обласницька школа» Д. Багалія.
12. Дослідницька діяльність О. Апановича.

Перспективна тематика дипломних робіт

1. Вітчизняна історіографія козацько-старшинського літописання.
2. Історіографія Полтавської битви 27 червня 1709 року.
3. Роль Полтавської вченої архівної комісії у дослідженні історії України і Полтавщини.
4. Науковий доробок дослідників історії Полтавського краю І.Павловського і Л.Падалки.
5. Відома дослідниця рідного краю В.Н.Жук.

**Контрольні тести (поточний контроль) до семінарських занять,
індивідуальної та самостійної роботи
(I модуль)**

1. Вкажіть рік найдавнішої згадки у Київському літописі назви «Україна»:
а) 1087 р.; б) 1097 р.; в) 1187 р.; г) 1199 р.
2. Коли була створена найдавніша українська рукописна книга «Остромирове Євангеліє»?
а) 1017-1018 рр.; б) 1034-1035 рр.; в) 1056-1057 рр.; г) 1064-1065 рр.
3. Ким була написана ця книга?
а) Ярославом; б) Святославом; в) Григорієм; г) Феофаном.
4. Продовжити речення: «Повість минулих літ — це... »
а) пам'ятка літератури XII ст.; б) літопис; в) збірка законів Київської Русі.
5. Автором «Слова про закон і благодать» був:
а) Іларіон Київський; б) Феодосій Печерський;
в) Кирило Туровський; г) Данило Заточник.
6. Які концептуальні положення з історії людства лежать в основі «Слова про закон і благодать»? Правильні відповіді підкресліть:
а) подається періодизація історії людства;
б) проводиться ідея рівноправності Київської держави з іншими державами і народами;
в) доводиться преорітет теологічної влади над світською;
г) обґрунтовується божественне походження влади князя.
7. Найвизначніша пам'ятка давньоруської культури, літератури та історичної думки «Слово о полку Ігоревім» написане:
а) між 1185-1187 рр.; б) 1183-1188 рр.; в) 1184-1189 рр.; г) 1190-1191 рр.
8. Яку книгу М.С.Грушевський назвав «золотою книгою» українського письменного люду?
а) «Житіє Феодосія ігумена Печерського»; б) «Повість минулих літ»;
в) «Києво-Печерський патерик».
9. У якому році Швайпольт Фіоль надрукував у Кракові книгу «Часослов» українською мовою?
а) 1483р.; б) 1487 р.; в) 1490 р.; г) 1491 р.
10. Академія в Острозі була заснована у:
а) 1564 р.; б) 1576 р.; в) 1580 р.; г) 1591 р.
11. Хто був організатором цієї першої вищої школи в Україні?
а) І.Федоров; б) М.Смотрицький; в) П.Могила.

12. Вкажіть дати утворення релігійних та культурно-просвітницьких організацій-братств у містах:
- а) Львові (... р.); б) Луцьку (... р.); в) Острозі (... р.); г) Рогатині (... р.); д) Києві (... р.).
13. Коли було засновано Києво-Могилянську колегію?
- а) 1614 р.; б) 1632 р.; в) 1638 р.; г) 1641 р.
14. Густинський літопис був створений:
- а) Христофором Філалетом; б) Герасимом Смотрицьким;
в) Мелетієм Смотрицьким; г) Захарієм Копистенським.
15. Хто дав назву одному з найдавніших і найголовніших козацьких літописів XVII ст. — «Літопису Самовидця»?
- а) П. Куліш; б) О. Бодянський; в) О. Левицький; г) О. Лазаревський.
16. Літопис Самовидця вперше надрукований у:
- а) 1843 р.; б) 1846 р.; в) 1850 р.; г) 1852 р.
17. Видавцем Літопису Самовидця був:
- а) Д. Бантиш-Каменський; б) М. Маркевич; в) М. Максимович; г) О. Бодянський.
18. Кого з представників козацької старшини вважають автором Літопису Самовидця?
- а) Д. Хоменка; б) Р. Ракушку-Романовського;
в) Ю. Хмельницького; г) Г. Граб'янку.
19. У якому році Києво-Могилянська академія юридично отримала назву «Академія»?
- а) 1794 р.; б) 1798 р.; в) 1701 р.; г) 1703 р.
20. Феодосій Сафонович — автор «Хроніки із літописців стародавніх» був:
- а) полковником; б) ігуменом; в) ректором Києво-Могилянського колегіуму;
г) ченцем Київського Видубицького монастиря.
21. Хто був ймовірно автором Київського Синопису?
- а) П. Армашенко; б) Ф. Баєвський; в) С. Яворський; г) І. Гізель.
22. Автором «Действия презелой брани Богдана Хмельницкого» був:
- а) С. Пуфендорф; б) А. Бельський; в) Г. Граб'янка; г) С. Величко.
23. До якого року доведено виклад подій у Літописі Г. Граб'янки?
- а) 1701 р.; б) 1702 р.; в) 1703 р.; г) 1705 р.
24. Назвіть професійні заняття С. Величка:
- а) представник козацької старшини; б) професор Києво-Могилянської академії;
в) військовий канцелярист; г) архимандрит Києво-Печерської лаври.
25. Коли вперше був виданий Літопис С. Величка?

- а) 1798-1799 рр.; б) 1828-1829 рр.; в) 1837-1847 рр.; г) 1848-1864 рр.
26. Під якою назвою здійснене видання Літопису?
- а) «Кройніка»; б) «Про початок і причини війни Хмельницького»; в) «Літопис подій у південно-західній Росії XVII ст.».
27. Хто є автором праць «Володимир», «Духовний регламент», «Граматики», «Історія імператора Петра Великого»?
- а) Інокентій Гізель; б) Стефан Яворський; в) Дмитро Ростовський; г) Феофан Прокопович.
28. Першим видавцем «Історії Русів», «Літопису Самовидця», праць з історії України О.Рігельмана, П.Симоновського був:
- а) О.Бодянський; б) М.Костомаров; в) М.Маркевич; г) В.Каразін.
29. Назвіть фах автора «Чернігівського намісництва топографічного опису» О.Шафонського:
- а) історик; б) лікар; в) юрист; г) філософ.
30. Перший класичний університет в українських землях був створений у місті:
- а) Києві; б) Харкові; в) Львові; г) Батурині.
31. Коли був заснований Харківський університет?
- а) 1800 р.; б) 1804 р.; в) 1805 р.; г) 1806 р.
32. Хто був автором першої синтетичної праці з історії України?
- а) Я.Маркевич; б) М.Хоменко; в) Ф.Тумановський; г) Д.Бантиш-Каменський.
33. Автором «Хроніки міста Львова» є:
- а) Д.Зубрицький; б) Я.Головацький; в) М.Грабовський; г) Ю.Стецький.
34. У чому полягають заслуги І.Срезневського перед українським народознавством?
- а) довів, що українська мова є самостійною, а не наріччям російської мови;
б) ввів у науковий обіг поняття «Русь-Україна»;
в) заснував видавав історико-літературний збірник «Запорожская старина»;
г) створив історію гетьманства XVII-XVIII ст.
35. Визначіть найбільш яскраві постаті українського романтизму:
- а) М.Лунін; б) О.Скальковський; в) І.Срезневський; г) О.Духнович;
д) І.Вагилевич; е) П.Житецький; є) М.Костомаров; ж) М.Максимович.
36. Засновником народницького напрямку в українській історіографії вважається:
- а) Т.Шевченко; б) П.Куліш; в) М.Костомаров; г) М.Максимович.
37. Видавцями першого українського журналу «Основа» були:
- а) М.Драгоманов, В.Білозерський, П.Куліш;
б) П.Куліш, В.Антонович, М.Драгоманов;

- в) М.Костомаров, П.Куліш, В.Білозерський;
г) В.Білозерський, М.Костомаров, М.Максимович.
- 38.Український політичний журнал «Громада» видавав у Женеві:
а) М.Драгоманов; б) В.Антонович; в) М.Костомаров; г) О.Кониський.
- 39.Шкільна реформа, започаткована в Російській імперії у 1864 р., надавала право вступу до університетів випускникам:
а) класичних і реальних чоловічих і жіночих гімназій; б) лише класичних гімназій; в) ліцеїв та гімназій; г) класичних і реальних жіночих гімназій.
- 40.Коли був опублікований Валуєвський циркуляр про заборону українського слова?
а) 1881 р.; б) 1863 р.; в) 1864 р.; г) 1867 р.
- 41.Вкажіть дати опублікування монографій М.Костомарова:
а) «Богдан Хмельницький» (...); б) «Руїна» (...);
в) «Мазепа» (...); г) «Мазепинці» (...).
- 42.Лідером «хлопоманів» був:
а) А.Красовський; б) А.Потебня; в) В.Антонович.
- 43.Кого з українських істориків називають двигуном народницького руху?
а) А.Потебню; б) В.Антоновича; в) М.Драгоманова; г) М.Костомарова.
- 44.Автором праці «Уманський сотник Іван Гонта» є:
а) Д.Бантиш-Каменський; б) М.Максимович; в) М.Костомаров; г) В.Антонович.
- 45.Хто з істориків вперше вжив поняття «Україна-Русь»?
46.Кому належать праці «Чудацькі думки про українську національну справу», «Пропаший час», «Українці під Московським царатом»?
а) В.Антоновичу; б) Б.Грінченку; в) М.Драгоманову; г) М.Костомарову
- 47.Коли був відкритий Новоросійський (Одеський) університет?
а) 1834 р.; б) 1865 р.; в) 1873 р.; г) 1887 р.
- 48.Продовжіть назву: «Південно-Західний відділ Імператорського...»
- 49.Одеське товариство історії та старожитностей створене у:
а) 1839 р.; б) 1840 р.; в) 1845 р.; г) 1849 р.
- 50.Хто був засновником «Одеського товариства історії та старожитностей»?
а) А.Скальковський; б) О.Лазаревський; в) О.Левицький; г) О.Єфименко.

**Контрольні тести (поточний контроль)
до семінарських занять, індивідуальної та самостійної роботи
(модуль Б)**

1. Приїзд М.Грушевського до Львова відбувся у:
а) 1891 р.; б) 1893 р.; в) 1894 р.; г) 1895 р.
2. У яких роках М.Грушевський очолював Наукове товариство імені Т.Шевченка у Львові?
а) 1892-1909 рр.; б) 1897-1911 рр.; в) 1898-1912 рр.; г) 1897-1913 рр.
3. Коли був оприлюднений перший том «Історії України-Руси» М.Грушевського?
а) 1894 р.; б) 1898 р.; в) 1900 р.; г) 1902 р.
4. Серед вихованців «Львівської школи» М.Грушевського були (потрібне підкреслити):
а) О.Терлецький; б) В.Барвінський; в) М.Василенко; г) М.Кордуба; д) М.Слабченко; е) І.Джиджора.
5. Узагальнюючий курс української історії М.Грушевського «Історія України-Руси» вийшов друком у:
а) 8 томах і 10 книгах; б) 9 томах і 11 книгах; в) 10 томах і 13 книгах.
6. Останній том історії України-Руси» опублікований в:
а) 1930 р.; б) 1932 р.; в) 1934 р.; г) 1936 р.
7. Українське наукове товариство у Києві було засноване в:
а) 1905 р.; б) 1906 р.; в) 1907 р.; г) 1908 р.
8. Вченим секретарем Українського наукового товариства в Києві було обрано уродженця Полтавщини, активного діяча Київської громади, ученого-філолога. Назвіть його прізвище.
9. Якими постатями історичної науки представлене УНТ?
10. Що нового з'явилося в діяльності УНТ в період Української революції?
11. Вкажіть п'ять засадничих підвалин відновлення української державності, які виклав В.Липинський у серії «Листів до братів-хліборобів».
12. Чим ви поясните те, що в Росії державницький напрям в історіографії сформувався в середині XIX ст., а в Україні тільки в 1920-х роках?
13. Назвіть визначних лідерів державницького напрямку в українській історіографії.
14. Чому з іменем Д.Багалія ув'язують розвиток соціально-економічного напрямку в українській історичній науці?
15. Коли було засновано Українську Академію Наук?

а) 1917 р.; б) 1918 р.; в) 1919 р.; г) 1920 р.

16. Хто з перелічених вчених-істориків був обраний президентом УАН? Підкресліть.

а) Д.Багалій; б) М.Василенко; в) М.Грушевський; г) О.Левицький; д) А.Кримський.

17. Коли М.Грушевський повернувся з еміграції в радянську Україну?

а) 1923 р.; б) 1924 р.; в) 1925 р.

18. Назвіть вихованців «Київської школи» М.Грушевського.

19. Поясніть, чому радянська влада чинила перешкоди науково-організаційній діяльності М.Грушевського.

20. У які роки діяв у Львові Український таємний університет?

а) 1921-1925 рр.; б) 1922-1924 рр.; в) 1923-1925 рр.

21. Коли був заснований Український вільний університет?

а) 1919 р.; б) 1920 р.; в) 1921 р.; г) 1922 р.

22. Перерахуйте найбільш відомих українських істориків-емігранті 1920-1930-х рр.

23. Чому школа академіка М.Слабченка називалась «новою революційною»?

24. Назвіть основні центри марксистської історіографії в Україні.

25. Чому М.Яворського називали керівником марксистського історичного фронту в Україні?

26. У дужках вкажіть роки заснування і діяльності таких установ історико-партійного спрямування:

а) Інститут історії партії і Жовтневої революції (...); б) Український інститут марксизму-ленінізму (...); в) Комуністичний університет імені Артема (...); г) Інститут червоної професури (...); д) Всеукраїнська асоціація марксистсько-ленінських інститутів (...).

27. Як позначився на історичній науці лист Й.Сталіна до редакції журналу «Пролетарская революция»?

28. У якому році була опублікована ця праця?

а) 1929 р.; б) 1930 р.; в) 1931 р.; г) 1932 р.

29. Назвіть прізвища істориків КП(б)У, що зазнали політичних репресій в 1930-х роках.

30. З'ясуйте негативний вплив на історичну науку книги «Історія ВКП(б). Короткий курс».

31. Коли було видано цю книгу?

а) 1935 р.; б) 1937 р.; в) 1938 р.; г) 1939 р.

32. Назвіть рік заснування Інституту історії України АН УРСР:
- а) 1934 р.; б) 1935 р.; в) 1936 р.; г) 1937 р.
33. У дужках вкажіть роки діяльності таких науково-дослідницьких центрів:
- а) Український науковий інститут у Берліні (...);
б) Український науковий інститут у Варшаві (...).
34. У якому році припинило свою діяльність Наукове товариство імені Т. Шевченка у Львові?
- а) 1935 р.; б) 1936 р.; в) 1937 р.; г) 1939 р.; д) 1940 р.
35. Перерахуйте особливості досліджень радянських істориків у роки Великої Вітчизняної війни.
36. У якому році було відновлено діяльність Інституту історії України АН УРСР?
- а) 1943 р.; б) 1944 р.; в) 1945 р.; г) 1946 р.
37. Чим ви можете пояснити перейменування Інституту історії України АН УРСР в Інститут історії АН УРСР?
38. Коли це відбулося?
- а) 1947 р.; б) 1950 р.; в) 1951 р.; г) 1953 р.
39. Хто з випускників Полтавського ІНО очолював Інститут історії АН УРСР протягом 17 повоєнних років?
40. Вкажіть на мотиви насадження нової схеми історії України, викладеної у «Тезах до 300-річчя возз'єднання України з Росією (1654-1954)».
41. Що розуміють під хрущовською «відлигою» і як вона вплинула на розвиток історичної науки?
42. У якому році був заснований «Український історичний журнал»?
- а) 1955 р.; б) 1957 р.; в) 1958 р.; г) 1959 р.
43. Назвіть істориків-шістдесятників. Охарактеризуйте їх вплив на розвиток української історичної думки.
44. Висвітліть основні причини поглиблення кризи марксистської парадигми історії та її суть.
45. Коли відбулося повернення назви і статусу Інституту історії України?
- а) 1990 р.; б) 1991 р.; в) 1992 р.; г) 1993 р.
46. Вкажіть дати заснування нових наукових центрів української історіографії:
- а) Інституту української археології та джерелознавства імені М. С. Грушевського (...); б) Науково-дослідницького інституту українознавства Міністерства освіти і науки (...); в) Інституту українознавства імені І. П. Крип'якевича у м. Львові (...).

ЛІТЕРАТУРА

1. Алексєєв Ю.М., Кульчицький С.В., Слюсаренко А.Г. Україна на зламі історичних епох. — К., 2000.
2. Антонович В.Б. Моя сповідь. Вибрані історичні та публіцистичні твори. — К., 1995.
3. Антонюк О.В. Деякі питання формування історичної самосвідомості українського народу // Український історичний журнал. — 1993. — № 11-12. — С. 80-86.
4. Афанасьєв Ю.Н. Феномен советской историографии // Отечественная история. — 1996. — № 5. — С. 146-168.
5. Багалій Д.І. Історія Слобідської України. — Х., 1990.
6. Барань В.К. Україна після Сталіна. — К., 1994.
7. Брунь С. Історичні портрети Михайла Брайчевського // Українське слово. — 1999. — 7 жовтня.
8. Брайчевський М. Возз'єднання чи приєднання // Твори. - К., 2000.
9. Брайчевський М. Вступ до історичної науки. — К., 1995.
10. Вегеш М.М., Горват Л.В. Українська історична наука в середині ХІХ — на початку ХХІ ст.: Матеріали до лекцій для студентів історичного факультету. — Ужгород, 2000.
11. Величко С. Літопис. У 2-х т. — К., 1991.
12. Верба І., Юркова О. Київська історична школа М.С.Грушевського: організаційно-технічні моменти // Український історик. — 1996. — №1-4. — С. 268-284.
13. Верба І. Олександр Оглоблин. Життя і праця в Україні. — К., 1999.
14. Верстюк В., Пиріг Р. М.С.Грушевський. Коротка хроніка життя та діяльності. — К., 1996.
15. Винар Л. Грушевськознавство: генеза й історичний розвиток. — К. — Львів — Нью-Йорк — Торонто, 1998.
16. Віднянський С.В. Заснування та діяльність Українського вільного університету — першої української високої школи за кордоном (1921-1945 рр.) // Український історичний журнал. — 1994. — № 4. — С. 41-54.
17. Водотика С.Г. Академік Михайло Єлисейович Слабченко. Нарис життя та творчості. — К., 1998.

18. Водотика С.Г. «Соціальне замовлення» історичній науці УСРР (1920-1930-ті рр.) // *Україна ХХ ст.: культура, ідеологія, політика.* — К., 2001. — Вип. 4. — С. 195-208.
19. Воронов В.І. О.М.Лазаревський як історик та археограф // *Український історичний журнал.* — 2009. — № 3. — С. 48-66.
20. Пиріг І. «Народництво» та «державництво» в українській історіографії: проблема змістовного поповнення понять // *Молода нація.* — 2000. — № 4. — С. 5-30.
21. Грицак Я.Й. Нарис історії України: формування модерної української нації ХІХ-ХХ ст.: [Навчальний посібник для учнів гуманітарних гімназій, ліцеїв, студентів історичних факультетів вузів, вчителів]. — К., 2000.
22. Грушевський М. Звичайна схема «руської» історії й справа раціонального укладу історії східного слов'янства // *Твори.* — Т. 1. — К., 2002.
23. Грушевський М.С. Очерк истории украинского народа. — К., 1991.
24. Дашкевич Я. За науковим кермом. Михайло Грушевський — творець концепції української національної науки // *Дзвін.* — 1991. — № 9. — С. 137-140.
25. Дашкевич Я. Михайло Грушевський — організатор української національної науки // М. Грушевський. Збірник наукових праць і матеріалів міжнародної ювілейної конференції, присвяченої 125-річчю від дня народження М. Грушевського. — Львів, 1994.
26. Дорошенко Д.І. Огляд української історіографії. — К., 1996.
27. Заруба В. Розгром і знищення київської школи істориків М.Грушевського // *Український історик.* — 1992. — № 3-4. — С. 147-148.
28. Зашкільняк Л.О. Методологія історії від давнини до сучасності. — Львів, 1999.
29. Зашкільняк Л. Історична теорія в науковій творчості Михайла Грушевського // *Український історик.* — 1999. — № 2-4. — С. 30-54.
30. *Историография истории Украинской ССР.* — К., 1986. — С. 386-458.
31. *Історія Русів / Перекл. І.Драча; вступна стаття В.Шевчука.* — К., 1991.
32. *Історія української еміграції.* — К., 1997.
33. Калакура Я. Українська історіографія. Курс лекцій. — К., 2004.
34. Касьянов Г. Незгодні: українська інтелігенція в русі опору 1960-1980-х років. — К., 1995.
35. *Києво-Могилянська академія в іменах.* — К., 2002.
36. Коваль М., Рубльов В. Інститут історії України: перше двадцятиріччя (1936-1956 рр.) // *Український історичний журнал.* — 1996. — № 6. — С. 50-68.

37. Коваль М.В. Політика проти історії: українська історична наука в Другій світовій війні й перші повоєнні роки // Український історичний журнал. — 2002. — № 1. — С. 3-25.
38. Костомаров М.І. Твори у 2-х т. — К., 1990.
39. Коцур А.Л. Історіографія історії України. — Чернівці. 1999.
40. Кравченко В.В. Дмитро Іванович Багалій та його доба // Дмитро Іванович Багалій — професор Харківського університету. — Харків, 1992. — С. 4-7.
41. Кравченко В.В. Нариси української історіографії епохи національного відродження (друга половина XVIII — середина XIX ст.). — Х., 1996.
42. Кравченко В. Україна, імперія, Росія... Огляд сучасної української історіографії // Український гуманітарний огляд. — Вип. 10. — К., 2004. — С. 115-155.
43. Крип'якевич І. Історія України. — Львів, 2001.
44. Кульчицький С. Утвердження незалежної України: перше десятиліття // Український історичний журнал. — 2001. — № 2, 3, 4.
45. Лановик Б.Д., Матейко Р.М. Роль та місце української діаспори в становленні незалежної Української держави. — Тернопіль, 2001.
46. Липинський В. Листи до братів-хліборобів. Про ідею українського монархізму // Твори. — К. — Філадельфія, 1995. — Т. 6. — Кн. 1.
47. Літопис гадяцького полковник Григорія Граб'янки. — К., 1992.
48. Літопис Самовидця. — К., 1971.
49. Максимович М. У пошуках омріяної України. Вибрані українознавчі твори. — К., 2003.
50. Марков П.А. Максимович М.А. — К., 1983.
51. Марков П. Олександра Єфименко (До 150-річчя з дня народження) // Історія України. — 1998. — № 17-18. — С. 4-5.
52. Мартинов А.Ю. Історичні знання в умовах глобалізації // Український історичний журнал. — 2009. — № 1. — С. 181-190.
53. Марченко М.І. Українська історіографія з найдавніших часів до середини XIX ст. — К., 1959.
54. Москаленко В. Історична думка та націотворення в Україні: кінець XIX — перша третина XX ст. — К. — Черкаси, 2001.
55. Масненко В. Українська історична думка та історики в умовах національно-державного будівництва 1917-1920 рр. // Історія України. — 2001. — № 39. — С. 3-6.
56. Мицик Ю.А. Олена Михайлівна Апанович // Історія України. — 1999. — № 38. — С. 7-10.

57. Нагорна Л. Політична культура українського народу. Історична перспектива і сучасні реалії. — К., 1998.
58. Оглоблин О. Як більшовики руйнували українську історичну науку // Український історик. — 2000. — № 1-3. — С. 16-53.
59. Оглоблин О. Українська історіографія. 1917-1956. — К., 2003.
60. Огнев'юк В.О., Кравченко П.А. Людина - культура - історія. — К., 1999.
61. Пеленський Я. В'ячеслав Липинський — засновник державницької школи в українській історіографії // Український історичний журнал. — 1992. — № 2. — С. 139-141.
62. Пиріг Р.Я. Життя Михайла Грушевського: Останнє десятиліття (1924-1934). — К., 1993.
63. Пиріг І. Михайло Брайчевський // Історія в школах України. — 2000. — № 2. — С. 48-50.
64. Пінчук Ю. Микола Іванович Костомаров. — К., 1992.
65. Портков А. Українська радянська історіографія: до постановки проблеми // Сучасність. — 2000. — № 6. — С. 112-116.
66. Потульницький В.А. Україна і всесвітня історія. Історіософія світової та української історії XVIII — XX століть. — К., 2002.
67. Прицак О. Що таке історія України? // Слово і час. — 1991. — № 1. — С. 53-60.
68. Реєнт О. Деякі проблеми історії України XIX — початку XX ст.: стан і перспективи наукової розробки // Український історичний журнал. — 2002. — № 2. — С. 3-27.
69. Реєнт О. Криза сучасної історичної науки: методологічний і джерелознавчий аспект // Четвертий міжнародний конгрес українців. Історія. Ч. 2. — Одеса — Київ — Львів, 1999. — С. 9-22.
70. Сакада Л.Д. «Український історик»: генеза, тематика, постаті. — К., 2003.
71. Санцевич А.В. Українська радянська історіографія (1945-1982). — К., 1984.
72. Санцевич А.В. Інститут історії України НАН України. Історіографічний нарис. — К., 1998.
73. Сарбей В.Г. Історичні погляди О.И.Лазаревського. — К., 1961.
74. Смолій В. Українська історична наука на рубежі XXI с.: проблема пошуку нових теоретичних і методологічних підходів // Матеріали Всеукраїнської наради завідувачів кафедри соціально-гуманітарних дисциплін. — Квітень. — К., 1997.

75. Старовойтенко І.М. «Історія України-Русі» М.Аркаса у світлі відгуків та рецензій початку ХХ ст. // Український історичний журнал. — 2009. — № 1. — С. 102-115.
76. Стельмах С. Історична думка в Україні ХІХ — початку ХХ століття. — К., 1997.
77. Сущенко О. Відомий і невідомий Михайло Брайчевський // Українське слово. — 1999. — 18 листопада.
78. Удод О.А. Історія в дзеркалі аксіології. Роль історичної науки та освіти у формуванні духовних цінностей українського народу в 1920—1930-х роках. — К., 2000.
79. У лещатах тоталітаризму (Інститут історії України. Перше двадцятиріччя). Документи і матеріали. У 2-х ч. — Ч. 2. — К., 1996.
80. Українська історична дидактика: Міжнародний діалог (фахівці різних країн про сучасні підручники з історії) : Зб. наук. ст. — К., 2000.
81. Українська історіографія на зламі ХХ і ХХІ століть: Здобутки і проблеми: Колективна монографія за ред. Л.Зашкільняка. — Львів, 2004.
82. Ульяновський В.І. Син України (Володимир Антонович: громадянин, учений, людина) // Антонович В.Б. Моя сповідь. Вибрані історичні та публіцистичні твори. — К., 1995. — С. 5-75.
83. Хижняк З. Києво-Могилянська академія. — К., 1982.
84. Шегельська Ю. Основні характеристики політичної культури: української культури українського суспільства у контексті просторово-часових змін // Київська старовина. — 2009. — № 1-2. — С. 3-26.
85. Яковенко Н. Між правдою і славою // Сучасність. — 1995. — № 12. — С. 65-72.
86. Яковенко Н. Паралельний світ. Дослідження з історії уявлень та ідей в Україні ХVІ-ХVІІ ст. — К., 2002.
87. Ясь О.В. Два образи Старої України: візії О.Лазаревського й О.Оглобліна // Український історичний журнал. — 2009. — № 3. — С. 67-91.
88. Ясь О.В. «Свій» серед «чужих», «чужий» серед «своїх» «История Малой России» Д.Бантиша-Каменського у світлі українсько-російського культурного перехрестя // Український історичний журнал. — 2009. — № 2. — С. 160-193.
89. Передерій І. Г. В'ячеслав Липинський як співробітник першої української щоденної газети «Рада» (1908 – 1914 рр.) // Український історичний журнал. — 2011. — № 1. — С. 71-90.

90. Земський Ю. С. Соціальний проект для України за світоглядними переконаннями українофілів середини ХІХ ст. // Український історичний журнал. – 2011. – № 2. – С. 21-40.
91. Яременко В. І. Історіософський зміст Шевченкових «Гайдамаків» // Український історичний журнал. – 2011. – № 2. – С. 159-179.
92. Ясь О. В. Неоромантизм в історичній візії С. Томашівського // Український історичний журнал. – 2011. – № 4. – С. 195-214.
93. Богдашина О. М. Позитивізм в історичній науці в Україні (60-ті рр. ХІХ – 20-ті рр. ХХ ст.). – Х.: Вид-во Віронєць А. П. «Апостроф», 2010. – 480 с.
94. Дзагалов А. Грушевськознавство: методологічні проблеми поступу // Краєзнавство. – 2010. – № 3. – С. 29-35.

ЕКЗАМЕНАЦІЙНІ ПИТАННЯ

1. Дайте визначення предмета та об'єктів української історіографії. Назвіть види історіографічних праць.
2. Назвіть основні періоди розвитку української історичної думки та науки.
3. Перелічіть основні літописні твори Київської Русі, розкрийте їх значення для розвитку історичної думки
4. Чому Галицько-Волинський літопис вважають спадкоємцем київської літописної традиції?
5. Як проявилася роль братських шкіл, Острозької та Києво-Могилянської академій в розвитку історичних знань?
6. У чому проглядається взаємозв'язок зародження українського козацтва, утворення Запорозької Січі та Хмельниччини та розвитку історичної думки?
7. Порівняйте літописи Самовидця, Г.Габ'янки та С.Величка. Що у них спільного та в чому полягає специфіка кожного з них?
8. Яку роль у формуванні суспільної історичної свідомості в Україні відіграв Київський Синопис? Версії щодо авторства цього твору.
9. Охарактеризуйте «Хроніку з літописів стародавніх» Ф.Сафоновича як перехідної ланки від літописних до історичних праць.
10. З'ясуйте роль творчості Ф.Прокоповича на формування історичної науки.
11. Дайте оцінку працям академіків А.Шлецера і Г.Міллера з історії літописання Київської Русі та запорозького козацтва.
12. Розкрийте особливості старшинської історіографії другої половини XVIII ст. (П.Симоновський, А.Шафонський).
13. Що нового внесло в дослідження історії Запорозької Січі «Летописное повествование о Малой России и её народе» О.Рігельмана?
14. Якою мірою простежується ідея українського автономізму в «Записке о Малороссии, её жителях и произведениях» Я.Марковича?
15. Розкрийте загальні умови розвитку історичної науки в Україні у першій половині XIX ст.

16. Чому появу «Історії Русів» вважають рубіжним явищем української історіографії?
17. З'ясуйте гіпотези щодо авторства, часу і місця створення «Історії Русів».
18. Охарактеризуйте історичні погляди Д.Зубрицького і розкрийте значення його праць для української історичної науки.
19. З'ясуйте життєвий шлях та суспільно-політичні погляди Д.Бантиша-Каменського.
20. Розкрийте місце «Истории Малой России» Д.Бантиша-Каменського в українській історіографії.
21. Назвіть основні особливості «романтичного» напрямку в українській історіографії та її представників (І.Срезневський).
22. Охарактеризуйте археографічну діяльність О.Бодянського.
23. Чим близька і чим відрізняється творчість авторів багатотомних праць з історії України Д.Бантиша-Каменського і М.Максимовича?
24. Охарактеризуйте діяльність Одеського товариства історії та старожитностей та його організатора А.Скальковського.
25. З'ясуйте загальні умови розвитку історичної науки в Україні в першій половині XIX ст. Університетські центри та наукові товариства.
26. Охарактеризуйте життєвий шлях та суспільно-політичні погляди засновника науково-критичного напрямку в історіографії М.Максимовича.
27. Визначте вклад М.Максимовича у дослідженні історії запорозького козацтва, Хмельниччини, Гетьманщини і Коліївщини.
28. Охарактеризуйте життєвий шлях та суспільно-політичні погляди засновника народницького напрямку в історіографії М.Костомарова.
29. Дайте характеристику історичним поглядам М.Костомарова, його основним працям: «Богдан Хмельницький», «Мазепа», «Мазепинці».
30. Розкрийте суть суспільно-політичних та історичних поглядів П.Куліша. Його роман «Чорна рада».
31. Перелічіть основні центри та провідні осередки української історичної науки в середині та другій половині XIX ст.

32. Чому В.Антоновича вважають фундатором української національної історіографії?
33. Охарактеризуйте творчий шлях та історичні погляди О.Лазаревського.
34. Висвітліть вклад у історичну науку О.Левицького.
35. Розкрийте мотиви створення і значення діяльності Наукового товариства імені Т.Шевченка у Львові.
36. З'ясуйте життєвий шлях і суспільно-політичні погляди М.Грушевського.
37. Визначте вклад М.Грушевського у розвиток історичної науки.
38. Охарактеризуйте «Історію України-Руси» М.Грушевського як науковий синтез української історії на ґрунті позитивізму і національної ідеї.
39. Охарактеризуйте внесок Українського товариства в Києві в утвердження національної історіографії .
40. У чому полягає цінність праці М.Аркаса «Історія України-Русі»?
41. Окресліть внесок Д.Яворницького у дослідження українського козацтва. Його праця «Історія запорозьких козаків».
42. Охарактеризуйте працю О.Єфименко «История украинского народа».
43. З'ясуйте історичні погляди Д.Багалія.
44. Окресліть внесок Д.Багалія у дослідження історії Слобідської і Південної України та історії української культури.
45. Висвітліть рубіжне значення для розвитку історичної науки заснування Української АН та діяльності академічних науково-дослідних установ історичного профілю 1920-1930-х рр.
46. Охарактеризуйте «нову революційну школу» М.Слабченка.
47. Висвітліть історичну концепцію М.Яворського.
48. Окресліть внесок «державницької школи» та її фундатора В.Липинського у розвиток історичної науки.
49. Покажіть діяльність львівського осередку українознавства та його фундатора І.Крип'якевича.
50. Дайте оцінку історичним працям з проблем української державності і права М.Василенка.

